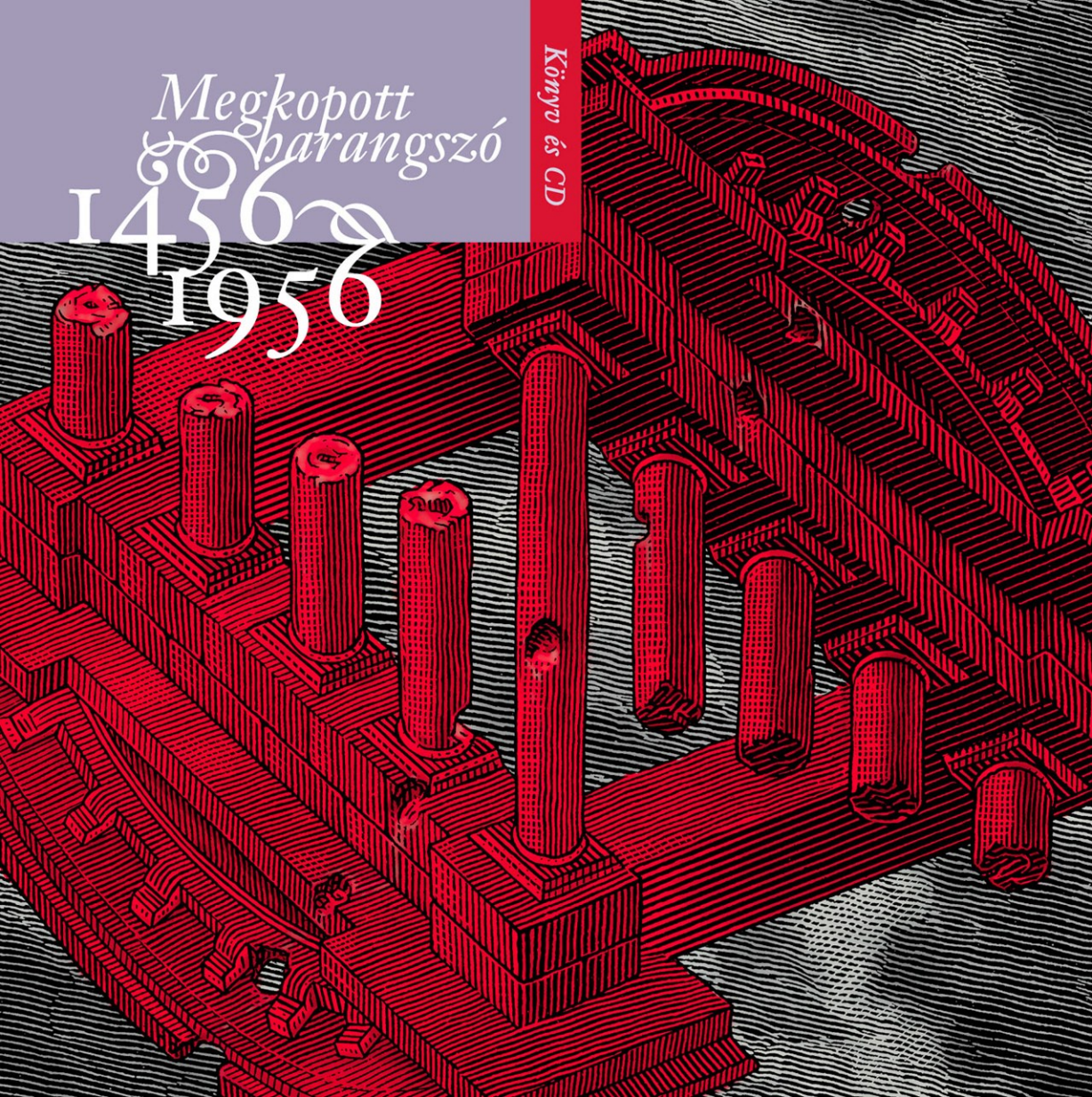

Könyv és CD

Megkopott
& barangszó
I456
1956

Ez a hanglemez és könyv a Misztrál együttes és Legeza László ötletéből a Mikes Kiadó és a Macs Records gondozásában jelent meg 2006-ban. Felidéztünk régieket és felkértünk mai írókat, költőket, művészeket, gondolkodó magyarokat, írjanak esszét, személyes vallomást, verset e kettős történelmi évfordulóról. Így született meg e karcsú kötet.

Köszönet Istennek, szüleinknek és szeretteinknek.

Köszönet a szerzőknek, akik elfogadták felkéréseinket, barátainknak, akik munkájukkal hozzájárultak a kötet megjelenéséhez, Hites Györgynek, az Artisjus Zenei Alapítványnak és a „Miniszterelnöki Hivatal – 1956-os Emlékbizottság”-nak szíves támogatásukért.

artisjus

*Megkopott
& harangszó*
I 456
1956

A kötetet szerkesztette:
TÖRÖK MÁTÉ

A szöveget gondozta:
SZIGETHY GÁBOR

Mikes Kiadó
2006

*M*ÁR FÉL ÉVEZREDE ÉS ÖTVEN ÉVE zúgnak a barangok minden délben 1456, a nándorfehérvári diadal emlékére. Ötven éve, 1956-ban egész Európában értünk, magyarokért, a magyar forradalomért kondultak meg a barangok. Győztünk Nándorfehérvárnál, győzött októberben a forradalom – aztán előzőnlötte hazánkat másfél évszázadra a török, újra megszállták évtizedekre országunkat a szovjetek.

1456-ban és 1956-ban egy kis nép halált megvető bátorsággal szállt szembe az országunkra – és Európára! – zúduló barbársággal. Hunyadi János és serege Nándorfehérvárnál, a magyar forradalmárok – gyerekek, ifjak, férfiak és nők – a főváros utcaköveiből épített barikádokon védtek a roppant túlerővel szemben hazánk – és a keresztény Európa – szabadságát, jövőjét, szellemét.

Az Európát leigázni szándékozó török szultán és utódai Nándorfehérvárnál tanulták meg: a keresztény Európa számukra bevehetetlen föld – és erő. Moszkva világuralmi álmokat dédelgető urai 1956-ban Magyarországon kaptak halálos sebet: embertelen birodalmuk néhány évtized múlva eltűnt a föld színéről.

Magyar gondolkodók, költők, művészek, muzsikusok emlékeznek szavakkal, versekkel, dallamokkal 1456-ra és 1956-ra.

A múltat idézik: megtanítanak figyelni a jövőre.

Adadd legyen személyes!

Bár 1456-tal kapcsolatban ez a vágyam meglepőnek tűnhet. A hazafiúi elégedettségén túl, hogy valaha győztünk is (egyébként nem egyszer) túlerő felett, és hogy jártam ott, a belgrádi Kalimegdánban, s hogy -ovicsra végződik a nevem (eredetileg -ovićra), mi lehet a személyességre ok? A harangszó.

De előbb a Kalimegdánról. Álltam a lenyűgöző várrom fokán meghívómmal, Nikola Majdak rajzfilmes kollégámmal, aki némi magyarellenes iróniával mutatott Zimony irányába, mondván: *Az ott a „Jankó tornya”*. (Jankón Hunyadi értendő, ezt még akár családias becézésnek is mondhatnám.) A szóban forgó építményt a millennium alkalmával emeltük mi magyarok, mintegy fenyegetésképp a szerbek felé, a Duna akkor még magyar végekhez tartozó oldalára. Így szólt a kiegészítő magyarázat. (Majdak és a többi délszláv kolléga engem a nevem miatt nem tekintett igazi magyarnak, ezért összekacsintósan ironizáltak előttem véreim rovására. Újból és újból helyre kellett tennem őket. Ez akkor, Tito királykódása idején még könnyen is ment.)

Szóval, a harangszó. Imádom hallgatni, imádtam harangozni. Nemcsak délben. De a máskor megszólaló harang is azt kongja a fülemben: *Magyar vagy! Légy büszke! Magyar vagy! Légy büszke!* Úgy árad szét bennem, mint egy korty kitűnő pálinka, mint a szerelmi kielégülés. Fölkapom rá a fejem, mint a harci paripa a kürtszóra. Immár hatvanvalahányszor 365 nap után is minden nap, újra meg újra tudatosítja bennem, hová tartozom. Azok közé, akiknek szerb, horvát és magyar ősei visszaverték a legyőzhetetlennek hitt oszmán hódítókat. És akik, sajnos, már csak megosztva, külön-külön, egymás ellenében tartoznak össze. Eleim nekem a magyarságot választották. Nehéz sorsot mértek rám, de ma szerbnek lenni még nehezebb, és horvátnak sem volt soha sokkal könnyebb. Csak könnyebbnek mutatták -mutatják, mert több volt és ma is több bennük a nemzeti büszkeség és méltóság.

1956-ban 15 éves voltam. A forradalom, hősiesség, önfeláldozás gyönyörűségét átélni ideális életkor. Csakhogy akkor nem Budapesten éltem, hanem Pannonhalmán. Mi, pannonthalmi diákok nem láhattuk a csodát. Csak távoli visszfényéből esett ránk valamennyi. Ami követte, az országrontás, abból viszont mi is alaposan kikaptuk a részünket.

Hogy mennyire nem voltam képen, íme egy példa.

December 10-én érkeztem Budapestre. Másnap végigjártam a környéket. Az alagút mindkét szájában egy-egy orosz tank, az alagút falán szemmagasságban sok száz cédula, rajtuk géppel írt mondatok hirdetik Kádár igazságát. Sorban téptem, kapartam le őket, rájuk is köpdöstem, hogy könnyebben váljanak le. Senki nem szólt rám, senki nem fogta le a kezemet.

Mélyen belém vésődött az alábbi jelenet. Ez viszont már márciusban történt. Az Ág utca és a Mészáros utca sarkán, a szomszédunkban volt egy kocsmá. Kitértorgott belőle egy részeg, kezében üres söröskorsóval. Átvágott az útesten a Szilágyi Erzsébet Leánygimnázium melletti kőfalhoz, amelyen méteres betűkkel virított az *Éljen a Kádár kormány!* felirat. Sírva kezdte a korsóval dörgölni a betűket, hátha lejönnek. Két rendőr azonnal ott termett a semmiből. A testükkel takarva verték, döfték gumibotjukat az ember lába közé, amíg össze nem csuklott.

A bukást mégsem tragédiaként éltem át. Nemcsak azért nem, mert már nyiladozó értelmünkkel akkor is tudtuk, hogy a forradalmat leverhették, de mégis győzött (akkor inkább jövőidőben mondtuk: győzni fog), hanem azért is, mert akkor, ötven évvel ezelőtt nyitották ki a szabadságharcosok a börtönajtót igazságtalanul, aljasul elítélt apám előtt.

Apám, ha élne, százéves lenne most. 2006 nekem harmas évforduló.

A történeteknek még egy aktualitása van. Fekete János 1950-ben foglalta el többedmagával a Magyar Nemzeti Bankból kirúgottak, majd letartóztatottak, köztük apám helyét. Idén kitüntetését kapott azért, amiért eladósította az országot. Fekete a *168 óra* 2005/45. számában inkorrektnek nevezi Járai Zsigmondot, a Magyar Nemzeti Bank elnökét, amiért kezdeményezte a bank koncepciók perben elítélt alkalmazottainak, köztük kiemelt helyen apámnak erkölcsi rehabilitációját.

Hol élek??

A keresztény magyar hatalom 1456-ban megállította a mohamedán, de testvérinek tudott török hadsereget, és nyolcvanöt évre, Buda elestéig ellenállt az állandó katonai nyomásnak, annak ellenére, hogy a germán Európa magára hagyta, elárulta.

Miután Buda elesett, a germán-török paktum eredményeképpen 150 évig széttépett állapotban tartották a Szent Korona országait, úgy sikerült Európa közepén az egyetlen szakrális államot felszámolni. Azt az államot, mely az ókelta és sumér-akkád kultúra között a Nagyboldogasszonynak ajánlotta fel az ország lelki-szellemi tartalmát.

1992-ben, rövidebb a „rendszer váltás” után a sevillai világkiállításon a magyarok olyan épülettel jelentek meg, melyen hét torony épült, azokban tizen négy harang, melyekkel a magyar *Himnusz* el lehetett harangozni.

A hetes szám „irracionalis” szám. Ez a szám az ősi tudás szerint a valóságból kiemel és megtart. Az 1992-es harangzúgás Sevillában az 1456-os harangokat is megzúgatta. Akkor azt mondták az emberek, hogy a magyarok harangozni jöttek.

Azóta több mint egy évtized eltelt.

Azóta megértettük, hogy nem változott meg semmi.

Azóta megértettük, hogy a germán nyugat újra elárult bennünket. Milliomosokká tette a kommunistákat és olcsón megvette tőlük Magyarországot.

Azzal a lehetetlen ellentéttel kezdem ezt a leírt mondatot, hogy ma már minden leírt mondat fölösleges.

Az 1956 októberében kitört magyarországi forradalmat „háttér diplomácia” hozta létre.

Az október 22-i műegyetemi nagygyűlésen a Honvédelmi Tanszék tanára, Marián őrnagy könyörgött nekünk, hogy ne menjünk az utcára. A forradalom ezen az estén indult el, s lett másnap, október 23-án reggel 9-kor nagygyűlés újra az egyetem kertjében, ahol megválasztották azt a küldöttséget, amelyik a Parlamentbe megy, hogy a Gerő Ernő által kiadott gyülekezési tilalmat feloldani követelje. Tagja voltam ennek a csapatnak.

Hidas Antallal és másokkal találkoztunk, akik közölték velünk, hogy aki itt változtatni akar, az a Szovjetunió ellensége. Kiabálások és követeléseink hangoztatása után távoztunk. A Kossuth hídon tértünk vissza Budára, ahol hatalmas tömegben a Bem tér felé vonultak az egyetemisták.

A forradalom elindult.

A Kossuth téri nagygyűléssel közel egy időben elkezdődött a Magyar Rádió ostroma.

A forradalom fegyvertelenül indult, de estére már került fegyver is a Rádióhoz. A fegyverraktárak őrizetlenül, nyitva álltak. Akkor csak csodálkoztunk. Ma ötven év után miért nem csodálkozunk már? Mert volt időnk megérteni és megélni W. Wilson angolszász nagypolitikájának lényegét. Hogy lehetne azt egyszerűen jellemezni?

Közép-Európát, Közép-Amerikát és Közép-Azsiát az újnacionalizmusoknak megfelelően, mint történelmi területeket föl kell számolni, hogy az újnacionalizmusok felszámolása után elveszítsék végleg emlékezetüket és karakterüket.

Ez történt a Kárpát-medencével is 1914-től napjainkig.

Miért és kinek kell mások ön- és emlékezetvesztése?

Azoknak, akik rejtett rasszizmusukkal az univerzális emberi szellemet akarják saját fogásukba ejteni.

Ezt a nemzetek angyalainak kiiktatásával érhetik el, azzal, hogy mindenki második nyelvként az ő anyanyelvüket használja stb.

Miért volt szükség kirobbantani az 1956-os forradalmat? Mert addigra világossá válhatott, hogy a néhai közép-európai országok utódállamaikkal együtt sajátos kapcsolatrendszert kezdenek kiépíteni, miután túlélték Rákosi-Gerő-Farkas-Révai, Grotewohl és a többiek diktatúráját, túlélték a teljes vagyonek Kobzást, kitelepítéseket, s a kontraszelektált lakosság illegális önszerveződése elindult. Túlélték az egyházak, a családok, a baráti körök ezt a kort annak ellenére, hogy a zsarolással, fenyegetésekkel jelentéstevőkké nyomorítottak sok papot, civilt, tanárt és másokat.

Különös, érzésem szerint nem várt eseménnyé változott 1956. október 23-a.

Szabadságharc lett belőle. A magyarság – kinek fiait Klein, Grosics, Grünfeld, Kovács, Makovecz néven illetik – anyala felszállt, a hadsereg alakulatai a forradalom oldalára álltak, és szembeszálltak a Vörös Hadsereggel.

Európa megrendült az eseményektől.

Ez az európai megrendültség a mai napig nem múlt el.

Nem múlt el annak ellenére, hogy a nemzetközi háttérpolitika büntetése nem maradt el, de jutalmazása sem.

Miután elérkezettnek látszott a világkettősség megszüntetésének az ideje, mert létrejött egy szakralitás mentes egyesült Európa, és Ázsia ellentétes érdekszférái is kialakultak, megszerveződött Magyarországon is az ún. rendszerváltás.

Ez a változás a forradalom utáni helytartóság meggazdagodását (jutalom) és a végleg vagyontalan és kiszolgáltatott lakosság tartós jogfosztottságát eredményezte.

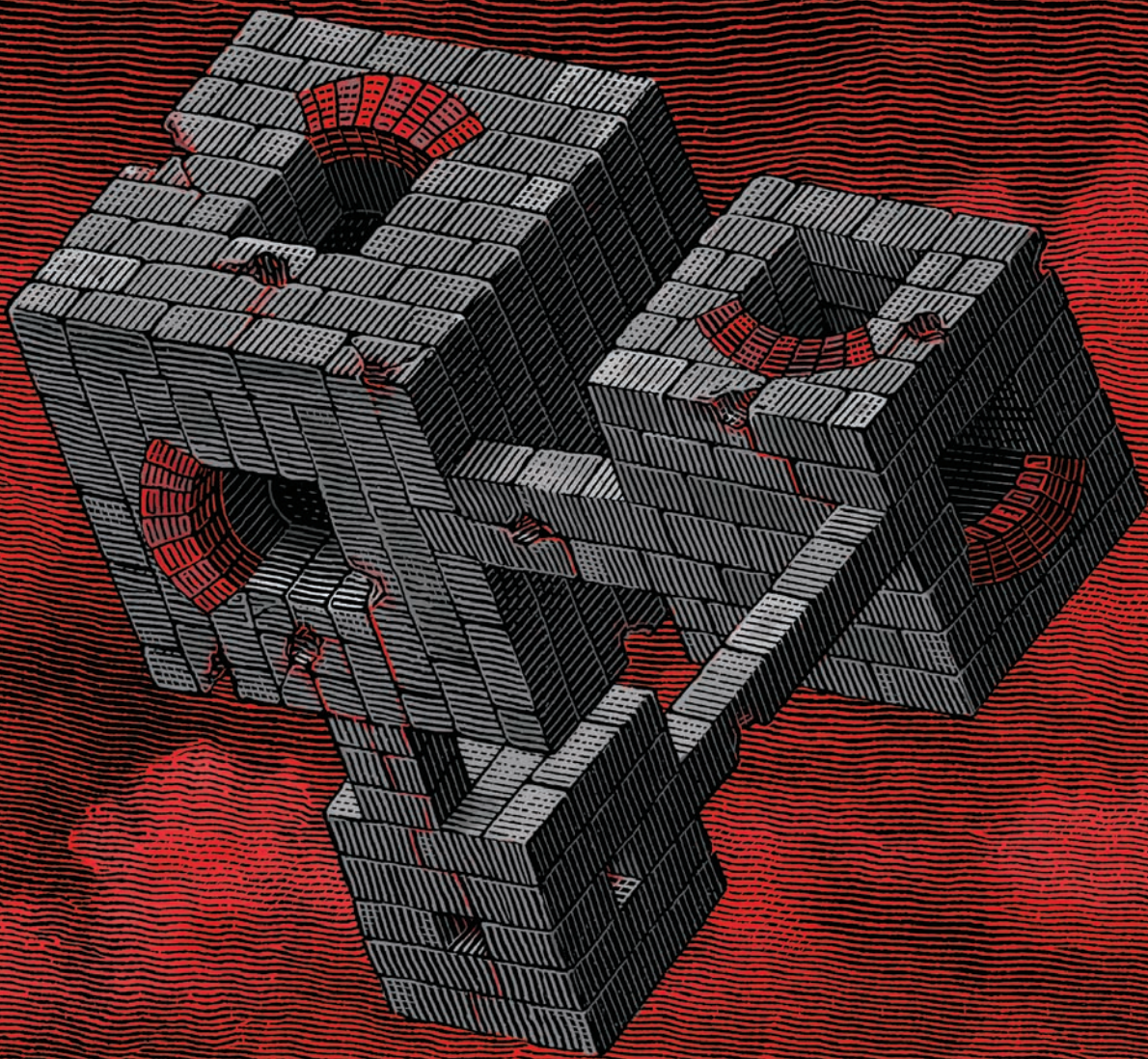
Azt mondaná az elfogulatlan szemlélő: vége.

Azonban nincs vége.

A Föld bitorló Fejedelme az álarc (=perszóna, személyiség) jogán nem juthat el az univerzalizációhoz (lásd: „személyiségi jogok”).

Univerzalizációt csak az egyetemes kereszténység, a megváltás személyes, családi, nemzeti megélésén és gyakorlásán át lehet megismerni és megszeretni nekünk itt, Európa közepén. Nagy reményekkel figyeljük a szláv-görög egyházat, Indiát, Közép- és Belső-Ázsia világát. Ébren kell lennünk. Ébren kell lennünk, mert „kinyílt a kapu”, s a kapun éltető fény érkezett.

Nemzetünk Nagyboldogasszonyának belső fénye áthatja szívünket, ha éber lélekkel befogadjuk, s ha nem feledjük és tudjuk, Szent Mihály itt van közöttünk.

1956. NOVEMBER 3. ESTE 8 ÓRA

Papnak készültem, végül is szószékre kerültem. Igaz ugyan, hogy nem közvetlen prédikációkkal, de hangom, egyéniségem jelen lehetett, sugározhattam egy magatartásformát, egy lelki beállítódást, egy habitust. A szöveg legtöbbször adott volt, de a hang zengése külön életre kelt.

Az 1956-os forradalom idején közvetlenebbé válhatott ez a kapcsolat, hiszen én konferáltam be Mindszenty hercegprímás emlékezetes, '56. november 3-án este 20 órakor tartott beszédét. Előzménye is van ennek a konferálásnak, legalábbis az én életemben: mikor még seminarista voltam, próba-prédikációmon éppen egy Mindszenty-beszédet választottam, amelyet szóról-szóra megtanultam, nagy sikert arattam vele. Az a beszéd egyébként 1948-ban hangzott el Pécsen, szülővárosomban. Erről dokumentumokat is őrzök. Most, a stúdióban pedig magát Mindszenty bíborost segíthettem korszakos jelentőségű beszéde elmondásában.

A Bródy Sándor utcai stúdiót szétlőtték, ezért a Magyar Rádió átköltözött a Parlamentbe. A lakihegyi adóhoz a Parlamentből telefonvonalon ment a műsor. A zenei készlet elég szegényes volt, úgy emlékszem, minden másnap ugyanazok a zenék mentek adásba. De a lényeg úgysem ez volt. Rengeteg üzenetet olvastunk föl. Hordták ide, a Parlament kapujában vette át az őrség. Néha csomagoló papírra, zacskókra ráírva. Sáros, égett papírdarabok is akadtak, melyek küllemükkel is a forradalmat idézték és éltették. Sebtében odavetett sorok, melyeknek sokszor formát kellett adni – ezáltal szinte személyes résztvevőjévé válhattunk a kinti eseményeknek, mintha a város ütőerét tapinthatunk volna, mi fogalmaztuk meg kiáltásait. Üzeneteket küldtünk az éterbe, és habár a választ nem hallottuk, éreztük az ország feszült gygymét.

Ide, a parlamenti stúdióba érkezett november 3-án este Mindszenty József hercegprímás. Érkezését körülbelül egy órával előtte jelezték, mi fogadtuk, amikor megérkezett. Előtte jött egy civil ruhás középkorú úr, ma már nem tudnám megmondani, ki volt. Megkérdezte, kik a bemondók és lediktálta azt a szöveget, aminek nálam van az eredeti példánya: „Kedves hallgatóink, Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása szöveget intéz a világhoz és a magyar nemzethez.”

Folytatva a történetet: megérkezett a hercegprímás, akit a parlamenti stúdióba kísért a már említett úr, valamint magyar kiskatonák géppisztollyal, kézigrántókkal az övükben; nyilván azok közül, akik kiszabadították Rétságáról. Ők nem jöttek be a stúdióba, csak a bíboros úr és Tildy Zoltán, akkori államminiszter, korábbi köztársasági elnök, valamint Turcsányi Egon, aki a titkári teendőket látta el a bíboros mellett. Korábban kőbányai plébános volt. A hercegprímás urat örömmel üdvözöltem, és latinul köszöntem neki: *Laudetur Jesus Christus. In aeternum, fiam* – volt a válasz. *Van arra lehetőség, hogy férfi bemondó konferálja a beszédemet?* – kérdezte. *Igen, itt vagyok szolgálatban* – feleltem. Helyet foglaltam tőle balra és végig mellette ültem. Beszéde végén Tildy Zoltán megszorította a bíboros kezét, és azt mondta: *Eminenciás Uram, köszönöm, e nehéz 12 napnak ez volt a legnagyobb órája. Külön köszönöm a munkára szóló felbívást, a semlegesség helyeslését és követelését, a magánbosszú elítélését, a pártoskodás helytelenítését.*

Közben Schenk Jenő, a Rádió fényképésze kopogtatott. *Hercegprímás úr, ha még lenne annyi idő... A kollégánk szeretne egy fényképfelvételt készíteni.* – *Nem binném, hogy erre most szükség lenne. Úgy érzem, a láthatatlan Gondviselés szabadított ki pár napja, méltatlan most magunknak a szükségesnél nagyobb jelentőséget tulajdonítani* – felelte a hercegprímás. *Kérem, hercegprímás úr... Valóban jó lenne, megnyugtatóná az embereket, ha a Parlamentben, az ország házában, szabadon látnák* – válaszolta Tildy.

Jó, egy fotót – egyezett bele. Jaj, bocsánat, meg tetszett mozdulni – mondta Jenő –, *tessék megengedni még egyet.* – *Odaülhetnék én is?* – kérdezte Tildy. *Jó, rendben van, üljön ide* – felelte a bíboros. *Elnézést, igen fontos lenne, hogy ez a fotó jól sikerüljön, de ismét... csak egy rezdülés volt, de befolyásolja a kép élességét* – ravaszkodott Schenk. *Ha meg tetszene engedni, hogy én is oda üljek...* – kérlelte Turcsányi atya. *Ilyen a fotósok matematikája: egyet mondanak, és három lesz belőle* – nyugtázta a helyzetet Mindszenty.

Schenk Jenővel, a fotóssal a 90-es évek közepén a Rókus kápolna környékén találkoztam. Először sírva is fakadt, úgy meghatódott, hogy őt a pesti utcán még megismeri valaki. Beszélgettünk, rákérdeztem: emlékszik-e arra, hogy '56-ban fotózott? Megvannak-e azok a képek? Mire ő: sajnos, nincsenek. A lakását találat érte, a negatívok megsemmisültek. Így hát a történelmi képeket már csak az emlékezet őrzi. Mozaikokból áll össze az, amit később történelemnek nevezünk. Ami most felidéződött, nagyobb darabja, összefüggő eseménye volt ezeknek a napoknak.

ISTEN HOMOKÓRÁJA

A budai, országúti ferences kolostor egyik cellájában 1956. október 23-án hajnali öt óraker negyvenes éveit taposó szerzetes ébredezett.

Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo – sóhajtott, majd az imádságot fennhangon folytatva fölkel, a mosdónál megeresztette a csapot, legyen jó hideg a víz, ehhez szokott novícius kora óta, vagy a gyűjtőben, ha éppen bevitték. Fél hat előtt öt perccel belépett a sekrestyébe, elővette a misekönyvet, s mint mindig, beigazította a könyvjelző szerepét betöltő különféle szalagokat, hogy a mise alatt a lapozgatás ne zavarja áhítatát. Sietnie kellett, mert a templomot hat óraker nyitotta az öreg kapus testvér, és ő a hívek előtt nem, csak zárt ajtó mögött misézhetett. Az angyalok úgyis jelen vannak, vagy legalább az én őrangyalom – szokta volt mondogatni. A *missale* szentekről szóló *sanctorale* részben a piros szalagot március 28-hoz tette, noha október 23-a volt. Tegnap este döntött így, hiszen ezen a napon halt meg a délvidéki Újlak város ferences kolostorában Kapisztrán Szent János hitvalló, akit az Egyház egyetemlegesen március 28-án ünnepelt. Azért a piros szalagot választotta, mert a nándorfehérvári csatában elhíresült ferencset a szentképeken, festményeken, ha vénen és rútul ábrázolják is, a vörös kereszttel díszes fehér zászló mindig ott van kezében, vagy mellette. Kivitte a misekönyvet a főoltáron álló könyvtartóra, meggyújtott két gyertyát; visszasietett a sekrestyébe, az ampolnába bort és vizet töltött, azt is az oltárra készítette. Utána belekezdett az imádságokkal kísért liturgikus öltözködésbe. Amikor a vállkendőt feje fölé tette és a kíséroiádságban a *galeam salutis* kifejezéshez ért, átvillant az elméjén, Kapisztrán Szent János viselt-e sisakot? A szent ráncos, öreg arca, horgas orra éppen úgy illett volna valamely megvénhedett zsoldos katona sisakjához, amint a kázmza csuklyájához, vagy olaszul a *cappuccio*hoz. Az oltárhoz menet azon töprengett, miért nem halála napján ünneplik a nándorfehérvári csata ferences hőst, mint a többi szent esetében? Erre csak az *Acta Sanctorum* tudna választ adni, vagy a Szenttéavatási Kongregáció levéltárában évszázados porral fedett akták egyike. Nem fontos, hessegette el magától a gondolatot a térdhajtás előtt. Boldogan temetkezett bele a lépcsőima szépségeibe, s felelt saját magának. *Introibo ad altare Dei, qui laetificat iuventutem meam*. Közel két évtizede mondhatta először: Isten oltárához járulok, s felelte: aki megvidámítja ifjúsá-

gomat. Meghatottsággal teli öröm telepedett szívére. Már nem ifjú, még nem öreg, de öregként is elmondhatja, hogy Isten megvidámítja fiatalságát. A mise *introitus*-a Habakuk próféta szavaival folytatta az örvendezést: Én pedig az Úrban örülök; és vigadok Istenben, az Úristen az én erősségem. Fejből tudta a mindig ismétlődő szövegeket, s a nép (jelen esetben az üres templom) felé fordulás után könyörgött: *Deus qui per beatum Joannem...* Isten, ki Szent János által Jézus szentséges nevében híveidet a kereszt ellenségeivel szemben győzelemre segítetted, add meg, kérünk, hogy közbenjárására a lélek ellenségeinek támadását legyőzzük, és kezdeből az igazak koronáját megérdemeljük.

A mise végén az utolsó evangéliumot, Szent János evangéliumának prologusát áhítattal elmondta, majd az oltár lépcsőjére térdelt és kezdődhetett a Leó-imádság: Szent Mihály arkangyal, védelmezz minket harcainkban, a sátán gonoszsága ellen légy oltalmunk. Mire befejezte, hallotta az öreg testvér lépteit, nehézkes térdhajtasát, sóhajait, fohászait. Sietett a sekrestyébe, s a térdeplőn még hosszan imádkozott a feszület előtt. A rendőrség a sekrestyéből nem tiltotta ki, s ennek őszintén örült. Éppen úgy annak is, hogy a Sorbonne-on szerzett diplomája nem akadályozta megszokott munkáját, amit napról-napra végzett azóta, hogy eltiltották a tanítástól. Mosta a kolostor folyosóinak kövezetét, lépcsőit, segítette az öregeket, időnként fölcsapott betegápolónak. S közben volt ideje gondolkodni. Miért misézett ma Kapisztrán Szent Jánosról? Az ötszáz éves jubileum miatt? Más szenteknek is voltak már jubileumai eddigi papi életében, mégsem tett ilyesmit. A liturgia szabályait egyébként tisztelte. Kereszt ellenségei, lélek ellenségei – ott kavargtak elméjében, túl könnyű volt megtalálni a mögöttes tartalmat, nagy csábítást érzett, hogy lefordítsa ezeket a kora őszi események nyújtotta fogódzópontok segítségével. A hatóságok 1948 őszén az iskolában leszedették a keresztet. Ugyanazok, akik Rajk Lászlót börtönbe juttatták, majd kivégeztették, október 6-án, újratemetésén díszőrséget álltak a ravatala mellett. A hatalmas tömeg szinte megszállta a Kerepesi temetőt. Némán hallgatták a gyászzenét, maguk sem tudták, miért is jöttek. Rajk egyik embere, aki megúsza börtönnel, s most rehabilitálva állt az első sorban, mellette álló, hasonló múltú társának odasúgta: *Mekkora tömeg, szegény jó Lacink, hogy belelővetett volna* – s szeme sarkából kicsordult a könnye. A tömegért, Rajkért, az elszalasztott sortűzért? Ki tudja?

A szerzetes csak a rádió közvetítését hallgatta, s érezte, más ez az ősz, mint az eddigiek. A takarítást befejezte, s cellájába ment, hogy olvasson. Elővette könyvespolcáról Bölcskey

Ödön Kapisztrán Szent Jánosról írt könyvének második kötetét, és elolvasta a szent halálát. Társai körülállták, imádkoztak, majd lefogták a szemét, felkötötték az állát, megmosdatták, felöltöztették, tisztes módon felravatalozták. Egyik társa levélben tudatta Aeneas Silvius Piccolominivel: *Reddidit autem animam Creatori, dum vespertas sabbati pulsaretur*. Visszaadta lelkét Teremtőjének, amikor a szombati vecsernyére harangoztak.

Elhatározta, ebben az órában átsétál a Margit hídon a pesti oldalra, hogy az Országház előtt köszönjön a bujdosó fejedelem szobrának, s utána a Duna-parton sétálva gondolkozék el azon, mi is történt ötszáz éve Nándorfehérvárnál a Hunyadinak engedetlen Kapisztrán miatt, s a két harcos halálán. Amikorra átért a hídon, nem tudott a halálra gondolni, csak az életre, amely áradt és sodorta magával a tömegben. Élet és szabadság – talán soha nem tapasztalta meg olyan kézzelfoghatóan, mint ott, akkor, órára pontosan ötszáz évvel a szent halála után. Nem értette, de tudta, az emberek elfelejtettek félni, rájöttek, hogy ki merik mondani titkolt gondolataikat. Kapisztrán Szent János, ha most föltámadnál, öreg létedre jól éreznéd magad ennyi szabad lelkű fiatal között – gondolta –, s engedte, hogy vezessék a többiek a szabadságnak ezen a nagy, közös sétáján, aminek Halottak napjával befellegzett. A tankok visszafordultak, átlépték a határt, s elindultak a főváros felé.

Kapisztrán Szent János, nem lehetett volna odafönt megszervezned egy második nándorfehérvári győzelmet? – kérdezte november 4-én hajnalban a pap, mielőtt öltözni kezdett a miséhez.

Kuncz László

GYÉMÁNTTENGELY

Néhány éve hallottam egy riportműsorban – 1956 *az életem gyémánttengelye*. Így érzem én is, és szebben nem is tudnám megfogalmazni. Kissé bővebben: viszonyítási pont, mércse, támasz, örök erőforrás. 14 éves fejjel tökéletesen fel tudtam fogni, mit jelent az állandó hazudozás után az őszinte szó: ezért nem tudnak félrevezetni a mai aljas hazudozók. Akkorát szippantottam néhány nap alatt a szabad levegőből, hogy egész életemre elég legyen.

Mert szörnyű volt utána a kijózanodás! November 4-én hajnalban, mikor felhangzott a rádióban Nagy Imre segélykérő szózata: *Maléter Pál, jelentkezz!* Rögtön azt kérdeztük egymástól: *Hát nem ballott Török Bálintról?* Igen, 450 éve ő is úgy ment „tárgyalni” a szultán sátrába, mint kései követője az oroszok táborába. Tökéletesen érvényes volt (és érvényes ma is) Tinódi intése:

*Bolondság tőletök fejenkint magyarok,
Török álnok bitit meg nem gondoljátok.
Maga csak tőlem es sokszor ballottátok,
Sok fejedelmeket mint csaltak, tudjátok.*

– csak be kell helyettesíteni az éppen aktuális „felszabadító”, vagy kedves szomszéd (vagy akár az ügyeletes „haza megmentője”) nevét.

De talán sejtették, milyen sors vár rájuk, és azért áldozták fel magukat, hogy az utódoknak örök példát adjanak? Számomra ez azért volt különösen megrendítő, mert Maléter Pál a nagybátyám volt.

Nem is bírtam sokáig a fullasztó levegőtlenséget, hosszú éveket töltöttem külföldön, míg meg nem erősödtem annyira, hogy visszatérhessek. Úgy éreztem, itthon kell valamit tennem, akár ha kis körben, partizán módra is.

Bár nagyon sokféle műfajban tevékenykedem, leginkább a 16-19. század énekelt magyar költészetében érzem magam otthon. Úgy érzem, akkor maradok hűséges 1956 örökségéhez, ha nagyszerű elődeink üzenetét méltó módon tolmácsolom. Balassi szavait:

Emberségről példát, vitézségről formát mindeneknek ők adnak.

– vagy Zrínyiét:

*Béfed ez a kék ég, ha nem fed koporsó,
Óram tisztességes csak légyen utolsó,
Akár farkas, akár emészten meg bolló,
Mindenütt felyül ég s az föld lészen alsó.*

1956, TE ÁLOM

*M*icsoda kuruc vircsaft – halkítja le a hangját nagyanyám. Július 13-án, a Bastille le-rombolásának előestéjén van apám születésnapja, a húgom március 14-én született, voltaképpen anyám is, de a szegedi bábaasszonyt rávette a Nicsovicz nagypapa, inkább a forradalom napját vezessék be a nagykönyvbe. Csak én lógtam ki a sorból az október huszonnegyedikével. Előre nyújtott karomon a félig letekert motring, ma már nem gombolyítja tovább nagymama, csak a fejét csóválja és beteszi a varrógépfiókba a horgolások mellé. 1956-ban lettem éppen ötéves. A fiókban sorjáznak közös kincseink, egy masnira kötött hajfürt, majdnem szőke, a koronás bélyegek, az első tejfog, a mutató nélküli zsebóra, meg az ő titokzatos levelei. Ha majd nagyobb leszek, én írhatom a címezést: Barkaszovo, Zakarpackaja Obl. CCCP. Ez az első születésnapom, amelyre emlékszem; legalábbis arra, hogy színes építőkockákat kaptam, amelyekből később apám egy soktornyú palotát épített. Mindez egy olyan délután történt, amikor odakint nagy dörrenések hallatszottak, és tilos volt az ablak közelébe mennem. Az emlékek összekeverednek, elhomályosítják egymást. Kivilágított városnevek közt tapogatózik az állomáskereső pálca. Tankok vonulnak a sárga keramitkockákkal kirakott Hunyadi körúton Pest iránt. Mind-egyikből hosszú vessző mered az égnek. Az óvodából hazafelé tartva át kellene jutnunk a túloldalra, de a hernyótalpak összeérnek és zuhog az eső. Mi lesz, ha sosem ér véget a sor? Különben mindig sütött a nap. Sütött a bíróság folyosóján, amikor aput kivezették. Sütött szeptemberben az évnytón a félbevágott iskolában is. Besütött az első osztály ablakán, olykor még a fehér udvar túloldalára is sütött, ahol a szovjet gyerekek piros nyakkendőben sorakoztak a meszelt törzsű hársfák alatt, amelyekből kis helikopter-levelek propellereztek át a fal innenső oldalára, és az uzsonnaszünetben rászálltak a nyitott olvasókönyvekre: Ottó ütött, talált ötöt. Ötven éve süt így, ötszáz év óta ugyanaz a nap, és jól tudom, így süt majd akkor, ötven és ötszáz évek múltán, az öröklét huzatos előszobáiban is. A verőfényben szétmállik a mozivászon, vadszőlő futja be a lépcsőfokokat, és az összevont szemmel lapozó rendőrök árnyéka megnyúlik, átfut a tereken, átkígyózik a pipacsos zabmezőn, a tengerpartok homokos strandján, átível az óceánok kék paplanhuzatán, és egyszer csak éppen körbeérve megáll a lábuk előtt a szőke porban fuldokló gazokon. Vigyázz!

Kész! Tűz! Távoli harangszó darabok szakadnak ki a napsütésből. *Legközelebb békát boncolunk* – ígéri Széll tanár néni. A lénia végére kötött ecsettel kell rábökni a térképre: Rigómező, Belgrád, Mohács. Kosztümös hadseregek várakoznak egy szélességi kör mentén. A fogas fölött balról jobbra haladva: Engels Frigyes, egyszikűek, Marx Károly, kétszikűek. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom novemberre esik... és a kis okt. szoc. forr.? Nem lehetne a mókus őrsnek mégis felajánlást tenni? Milyen szépen mutatna a faliújságon: Lenin mauzóleumának lelinóleumozása. *Psz* – súgja a Földvári –, *ugye a gyerekünnket Jánosnak fogjuk hívni*. A Házi feladat végén a sorminta gombócait láncaltapakká hurkolom

össze: egy címeres, egy csillagos, egy címeres, egy csillagos... A másik meg Imre legyen – írom a csehszlovák radírra és elrejttem a redőnyös tolltartója felső emeletén. Taváris ucsityelnyica, mindegyik mackónadrágból egy hosszú vessző hajlik az égbe. Ezerháromszáználcvankilenc, ezernégyszázötvenhat, ezeröt... *Inkább rakd a párnád alá a könyvet éjszakára* – ajánlja nagyanyám, elnyomja a fél cigarettát, a maradékot visszadugja a dobozba, amelyen a szürke gyár látképe mögött lehanyatlik az ötágú csillag. A pasziánsz mellé teszi a pápaszemét: két piros félhold marad az orra két oldalán.

*M*erjünk kicsik lenni – mondta napjaink egyik politikai „mikiegere”. Ő sok mindent nem tudott, vagy nem akart emlékezni arra, amit mi tudunk, és szívesen idézzük fel. 1456-ot írunk. A rettegett Oszmán Birodalom nyomul észak felé, maga előtt hajtva népeket, akik felvállalják, hogy városokat, falvakat felgyújtsanak, asszonyokat megerőszakoljanak, a csecsemők fejét a kapubálványhoz csapják. Megérkeznek a Szent Korona országába, ahol mindezeket felvállalni nem tudó emberek élnek. Ez itt már Európa, és itt a végeken nekünk mindig az a gyönyörűségesen kegyetlen feladat maradt, hogy Európát, a keresztény Európát védjük meg a „pogánytól”, tatártól, töröktől, mikor kitől.

Szegény Apám mondta mindig, micsoda marhaság volt a törököket nekünk megállítani, országunkat három részre szakíttatni, és a hódoltság területét (kis túlzással a mai Magyarország) földdel egyenlővé tettetni. Ugyanekkor Itáliában virágzik a quattrocento, Velence meg-egyezik a törökkel, nálunk falvak égnek, halálhörgés, siralom. A reneszánszt könyvekből tanuljuk, vagy a szerencsésebb szomszédainktól, meg esetleg a megmenekült Felvidékünk pártázatos, sgraffittós architektúrájára tekintve merenghetünk azon, hogy mi pusztulhatott el.

Magyarország Szent István óta a keresztény Európa nagyhatalma, őrvideke, s mint ilyen nem térhetett ki a kegyetlen, de magasztos feladat elől: az országot és Európát nekünk kell megvédeni. Ez a soknemzetiségű ország Hunyadi Jánossal, aki talán valahonnan a Havasalföldről származik, Kapisztrán Szent Jánossal, aki nemhogy nem magyar, de még olasz sem, hanem német, és az összetoborzott kereszteseikkel tudott nagy pillanatban nagyot cselekedni. A Capestranoban született derék ferences barát hosszú életéből csak másfél évet töltött Magyarországon, de nándorfehérvári tettével írta be magát örökre Európa történelemkönyvébe.

Az én vasmegyei Nagyanym még erőltette, hogy délben imádkozzuk el az *Úrangyalát*. *Úrangyal a köszöntő, a boldogságos Szűzmáriát...* – nem szerettük, mert nagyon hosszú volt és közben kihűlt a leves, de arra már gyerekként is büszkéek voltunk, hogy ez a mennyei zúgás miattunk és értünk szól 1456 óta. Mindkettőt III. Calixtus pápa rendelte el a nándorfehérvári győzelem emlékére.

És zúg a harang rendületlenül 500 éven át a hol esendő, hol állhatatos, hős és büszke magyarokért.

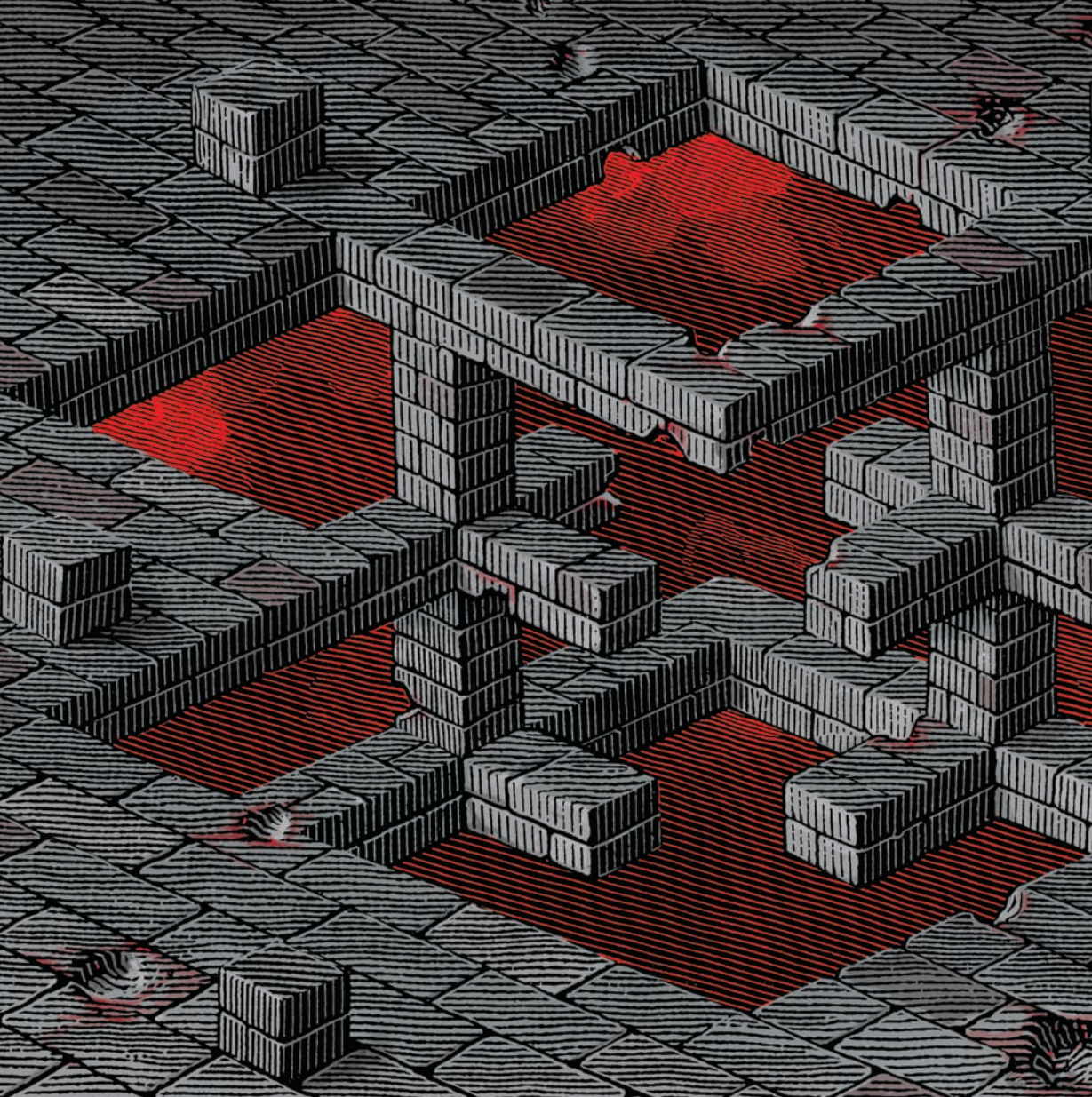
1956. október 23-án, Kapisztrán Szent János halálának 500. évfordulóján Capestranoban a szent szobra Magyarország felé fordul. Ismét történik egy csoda. A tízmillióra nyomorított ország ismét megpróbál nagy lenni, és nagy is lesz, igaz, csak tizenkét napig. Szembe fordul a most keletről támadó pogánnyal. Keresztény és zsidó, paraszt, értelmiségi és lumpenproletár együtt megy neki az orosz tankoknak. Ilyen szent örültséget csak lengyel testvéreink csináltak, mikor ezt kivont karddal lóhátról tették. Ismét Apám jut eszembe, a józan gondolkodású parasztgyerekből lett értelmiségi. Akkor Budapesten laktunk a Kossuth téren, én 12 éves voltam. Október 25-én kenyérért álltunk sorba a Szent István körúton, mikor a Személynök (ma Balassi Bálint) utcán át tömeg hömpölygött a Parlament felé. *Nem vagyunk mi fasiszták!* – skandáltak a többiekkel együtt. Alig tudtunk a lépcsőházunkba bemenekülni a felugató géppuskaűz elől. Lekényszerültünk a pincébe. Apám összetörtén ült egy sámli, maga elé nézve egyre azt mormolta: *Csak egy pár nap, nézzetek a térképre...* A pillanatnyi megnyomorítottságukban is forradalmi mámorban levő lakók majdnem meglincselték. Én is nagyon haragudtam rá, éppen Kossuth-címert festettem egy zászlóra.

Apámnak igaza volt, de ez alatt a tizenkét nap alatt ismét megmutattuk, hogy tudunk nagyok lenni, és megcsillantottuk a visszafordíthatóság reménysugarát.

A mai Magyarországot nézve, összeszorult szívvel gondolok a téren és a pincében egy ritmusra dobbanó szívekre. Próbálom megmagyarázni magamnak, de csak nagyon nehezen értem, mi történt velünk ebben az ötven évben. Kapisztrán Szent János, Hunyadi, Dobó, Rákóczi, Kossuth és Nagy Imre elmerenghet a túlvilágon, hogyan juthatott oda ez a nép, hogy 2004 adventjére a saját testvérét tagadja meg.

Liberális barátom kérdezi, mit írok. Ő egy pesti elit gimnáziumba járt, ahol a történelemtanárnője úgy tanította, a déli harangszó csak legendárium, valójában arra figyelmeztette a lakosságot, ne felejtse el adót fizetni. Szép! Igaz, hogy a csata előtt már harangszó szólított fel bűnbánatra, toborozta a kereszteseket, még az is lehet, hogy pénzt is kértek a hadaknak, de Calixtus a győzelem után rendelte el, hogy ennek emlékére szóljon a harang minden délben.

Így már kezd az ember valamit érteni. A liberális barátomnak elmagyaráztam, hogy ő és a tanárnője gondolhat, amit akar, de én abban hiszek, hogy Kapisztrán Szent János október 23-án talán még egyszer felénk fordul, és a harangszó értünk, magyarokért és a keresztény Európáért szól.

KETTŐSSÉG

*És kérdik, egyre többen kérdik,
Ők, akik örökségbe kapták –:
Ilyen nagy dolog a Szabadság?*

Márai Sándor

Epp májusba fordult az idő. Az elnyúlt tél után a nap lassan kávéra pörzsölte a lankákat, itt-ott sarjadt a zöld. Kinn dolgoztam a földeken. Koradél környékén két suhanc zsandár jött arra. *Mit csinál itt bátya?* – kérdezték. *Ma nem lehet dolgozni, ünnep van!* – vetették rögvest a nyomatékot. *Ünnep?? Nem ünnep ez fiam nekünk, hanem gyász.*

Valahányszor elmesélte apám a történetet, sosem fejezte be. Utólag tudtam meg, hogy az öreget a fenti mondat után elvitték. Lovastul, szekereüstül... Ez volt az első találkozásom a rendszerrel.

Koromnál fogva csak írott sorok és monológok közt tapogatózom az 1956-os eseményekkel kapcsolatban. Azt gondolom, nem lehet kérdéses, hogy egy ilyen rendszer ellen kellett-e lázadni, mint ahogyan az sem, hogy az utókor kötelessége az emlékezés. Aki ma nyitott elmével jár, tapasztalhatja, hogy nem csak számvégződésben hasonló adat a 2006.

Járok-kelek, élek, alkotok, szeretek, és gyakorta csóválom a fejem. Mint nekik, akkor, 50 éve... nekem sincs kedvem bólogatni. 1956-ban láthatóbb, tapinthatóbb volt az ellenség. Szurony kellett, gránát és tank. A mai egy másfajta harc. Manapság a bátorságlétra fokán nehezen jut odáig az ember, hogy kész meghalni valamiért. A rohanó évek fényei egyre homályosítják az eszméket, s ha olykor önmagával ül egy asztalhoz az ember, bevallja: jobb élni. Nincs ebben semmi szégyen. De ha már élünk, vegyük észre: többet is tehetünk élve! Kifinomulttá, rendezetté és önmagunkra igényessé kell válnunk. A veszély ma is leselkedik, csupán a formája változott. Hagyomány- és értékbombázás, agymanipluláció: az igazi értékeknek, egyéniségeknek ásott tömegsírok. Csak tanulással, önképzéssel, gondolkodással és belátó életszemlélettel lehet változtatni ezen. Az erőszakos, görcsös és esztelen „csakazértis” ellenállás járhatatlan út, hiszen aminek nekifeszülünk, annak hatása alá kerülünk. Az alvóknak és épp elszunnyadni készülőknek is hirdetni kell: a (gondolati) szabadság 2006-ban is veszélyes. A feladat mindenkinek adott. Merni kell veszélyesnek lenni!

VAN, AKI MÉG ELOLVASSA EZT?

Megbolondulok. Szegény, szerencsétlen, agymosott népünk. Mit tudunk ma már csodálatos forradalmunkról? Ha nem lett volna egységes a népünk korra, nemre, vallásra való tekintet nélkül, akkor nem győzhetett volna a szabadságharc! Csakis a külföldi pokol verhetette le. Amikor visszajöttek a tankok, vártuk a megsemmisülést.

Az egyik este Hubay Miklós író barátom telefonját kaptam. Közölte, menjek holnap a Rózsadomb kávéházba, ott találkozok a régi vezetőség, a házi szerzők, a megmaradt három forradalmi bizottsági tag, Bessenyei, Sinkovits, Raksányi. Ezekből művész-kollégium alakult. Az írók a következők voltak: Németh László, Illyés Gyula, Tamási Áron, Déry Tibor, Karinthy Cini, Illés Endre, Hubay Miklós. Talán nem felejtettem ki senkit. Mi vezettük (iszonyú feszültséggel) a színházat a régi igazgató, Major Tamás ismételt ki-nevezéséig.

Jöttek a retorziók: Déry Tibor börtönbe kerül, sokakat eltiltanak, Sinkovitsot minden előadás után várja egy hatalmas, fekete autó, és ismeretlen helyre viszik kihallgatni hajnalig. Életek morzsolódnak fel rettenetes félelmek közepette. Van, aki csodával határos módon megússza. Ilyen Obersovszky író barátom esete. Faludy György és Ignótus Pál csodálatos módon ráveszi az akkori Békevilág tanács elnökét, hogy mondja Hruscsovnak azt, ha Obersovszky Gyulát kivégzik, lemond. Ez az ötlet zseniálisan sikerült. Gyula így maradt életben. Nem úgy a rendező-színész, Földes Gabi haverom, aki szabadlábban volt, nem is álmodta, hogy letartóztatják. Hiszen, ha akkor eleget tesz kérésemnek, hogy távozzon, talán ma is élne. Bihari Jóska csodás színész-barátom is kérte, hogy hallgasson rám. Amikor a Fő utcában, a Katonapolitikai Osztályon tárgyalása volt, erről családtagjai értesítettek, többen ott voltunk: Miklóssy Gyuri, Kautzky Jóska, Kállay Ili, Garay Jóska, Szatmári Pista, Szendrő Jóska, Urbán Ernő, az író. A zárt tárgyalás előtt Szendrő Jóska megkérte a tárgyalást vezető alezredest, hogy a végén, amikor kezét fogják, ha reménykedhetünk, szorítsa meg a kezét. Jóska nekem csak ennyit mondott: *Puha maradt a keze! Kutyukám, Gabinak vége.*

Urbán Ernővel nagyon jóban voltam. Megkérdeztem.

– *Nem tudunk csinálni valamit?*

– Nemigen – mondta. *Ez a Katonapolitikai Osztály. Tegnap egy író-küldöttséget vezettem a Parlamentben. Kádár nyitott ajtót.*

– Mit akarsz Ernő?

– *Átadni a követelményeinket.* – Kívágott egy ajtót, ott ült 10-15 szovjet tábornok, cigaret-táztak és ittak.

– *Na menjetek, követeljete!* – Kutjukám! *Úgy mentünk le, hogy az egyik nyomorék írótar-sunk megtanult járni. Itt nem tudunk csinálni semmit!*

Annak idején egy idős barátom azt mondta: *Most mit csinálsz Kutyu, kimész?*

– *Nem!*

– *Akkor belépsz a pártba és így segíted a kiszolgáltatott barátaidat? Szép dolog!*

– *Nem, képtelen vagyok* – mondtam.

– *Akkor pedig húzzad az igát, és teljesítsd a parancsaikat, te elmaradott gyerek.*

Akkor 32 éves voltam. Hörgésem nagyon nevetséges, de azért elmondom.

Mit üzenjek Sinkovits, Bessenyei?

Ez a város múltunk feledtetí.

Ezért küzdöttünk lelkesen, tán sután,

hogy ezt érdemljük annyi év után?

Istenem, Istenem ez a Buta Pest!

50 év után vörös lett Budapest!

Rigmusos hörgésem nevetséges. Pici kis pontok vagyunk. Majd külföldön a nagy-hatalmak mindig elintéznek valamit. Trianonban, Jaltában, Máltában.

Illyés Gyula az első 56-os gyűlésünkön azt mondta: *Ma visszanyertem a bitemet a magyarságban!*

Az 50. évfordulón én is ezt szeretném mondani, és még jobban szeretném, ha ma sokan mondanák együtt! Nagyon sokan!

1956 – AVAGY EGY TÍZÉVES BUDAVÁRI KISFIÚ MEGÉLT „KÉPEI”

Muzsikás családban születtem. Hétéves koromtól csellózni tanultam. A Városmajori Általános Iskola orvosi rendelőjének várószobája volt az óráim színhelye. Kedden és csütörtökön jártam oda. Így volt 1956. október 23-án is. Szép napos idő volt. Gyalog mentem a Városmajoron keresztül, a Csaba utcán át, ki a „kalefra” – a Moszkva térre.

Meleg volt, és furcsán csendes volt a tér.

Aztán észrevettem, hogy állnak a villamosok. A buszok sem járnak. A Szilágyi Erzsébet fasor felől egy nagy csoport ember, nemzetiszínű zászlókkal, kibontott kabátokban, lelkesen kiabálva vonult a Széna tér felé, a Trombitás kert előtt. Álltak a járókelők is. Én nem tudtam mire vélni ezt, és mentem haza, fel a Várba.

Hazaérve semmi sem tűnt fel, csak később, amikor a ház lakói az udvaron egymáshoz bújva sutyorogtak.

Édesapám a Bezerédi utcában (a Köztársaság tér sarka) volt általános iskolai énektanár. Anyám egyre idegesebb lett, mert már rég haza kellett volna érnie. A rádió nem mondott híreket, csak zenét játszott. Mindenki hallgatta. Este lett, mire apám hazaért.

Sohasem felejttem el mosolygós arcát! – *Mamikám! Forradalom van! Kitört a forradalom!* – Édesanyám csitítgatta: *Ne beszélj ilyen hangosan!*

Nem kell többé halkan beszélni! – szól apám. – *Ahogy kijöttem az iskolából, elindultam hazafelé, de nem jártak a villamosok. Jöttem gyalog a Rákóczi úton, a Nemzetiig. Ott egy tüntetéssel találkoztam. Mentek a körúton a Margit híd felé. Arra jöttem én is! Nőtt a tömeg! Aztán az Országház elé mentünk! Tele volt a tér! Tele emberekkel. Sötét volt, már égtek a lámpák. Újságokat osztogattak, és Nagy Imrét éltette a nép! Leoltották a lámpákat – központilag! –, hogy oszoljon szét a nép, de mindenki meggyújtotta a nála lévő újságot, és lángban állt a Kossuth tér! Mamikám, csodálatos volt!* – mesélte édesapám, és sohasem látott öröm volt az arcán, és csillogott a szeme, ahogy még sohasem láttam. Kitörölhetetlenül él bennem a kép!

Csak karácsonykor volt ilyen boldog a tekintete.

Ma már tudom, akkor is egy „Szent este” volt. Akkor született meg a Népek Krisztusa! Az ötvenhatos Magyarország.

ÉS MEGSZÓLAL A HARANG

 Iső elemista kisdíák voltam 1948-ban. Édesanyámmal ballagtunk hazafelé az iskolából a ködbe burkolt budai Fadrusz utcában, amikor megkondult a Szent Imre-templom öreg harangja. Dél volt.

Győzött a forradalom, talpra magyar... – lelkesedtem. Az iskolában hallhattam valamit 1848-ról, centenáriumról, százéves évfordulóról, és úgy gondoltam: Petőfit, Kossuthot, Vasvárit, a győzteseket köszönti a diadalmas harangszó. Édesanyám megpróbált rendet teremteni a fejemben: 1948-ban tanultam meg, hogy délben azért zúgnak a harangok, mert ötszáz éve Hunyadi János Nándorfehérvárnál legyőzte az Európára zúduló török ármádiát. A győzelem emlékét idézik minden délben a megkonduló harangok.

1956-ban voltam első gimnazista. *Becsengettek* – mondtuk minden tanóra kezdetén. De az ötödik órára délben, a Szent Imre-templom árnyékában, az akkor József Attiláról elnevezett Szent Imre Gimnáziumban nem becsengettek. Mi úgy mondtuk: *beharangoztak*.

1957. február 4-én, a forradalom és szabadságharc eltiprására, Magyarország gyarmati sorsba taszítására emlékezve és emlékeztetve úgy gondoltuk, fekete karszalaggal megyünk iskolába. Kamaszok voltunk, hittünk a feltámadásban. Nagyanyámat megkértem, varrjon vagy tíz fekete karszalagot, jusson mindenkinek, a vétlenül vagy szándékosan feledékenyeknek is.

Bölcs és tanítványait féltő-óvó, áldott emlékü osztályfőnöknőm reggel házunk kapujában várt, kezét a vállamra tette, és – könny csillogott a szemében – annyit mondott: *kisfiam, ne csináljátok!*

Nem csináltuk. Életben maradtunk.

De néhány osztálytársammal megbeszéltük, hogy az ötödik óra kezdetekor, amikor belép a tanár az osztályterembe, együtt, egyszerre felkiáltunk: *beharangoztak!*

Néhány év múlva asztalt körbebolyongó konyakosüvegek társaságában próbáltuk felidézni: mi történt 1957. február 4-én déli tizenkét órakor a József Attila Gimnázium I. c. osztályában.

Volt, aki úgy emlékezett, néhányan bátortalanul eldűnnyögtük: *beharangoztak*.

Volt, aki úgy emlékezett: nem történt semmi, bejött a Kornidész (később szép

pártkarriert befutott, akkor sérülése miatt sántikáló, kommunista történelemtanárunk), és elkezdődött az óra.

Volt, aki úgy emlékezett, az egész osztály harsogta: *beharangoztak!*

Néhányan úgy emlékeztünk: 1957. február 4-én délben nem szólalt meg a harang. Hallgattak a harangok, a városban néma csend volt. Nem ünnepelte harangzúgás a nándorfehérvári diadalt – némán gyászoltuk a letiport, vérbe fojtott forradalmat és szabadságharcot.

Ötszáz éve győztünk. Most legyőztek.

Amikor délben megkondul a harang, tudom: fél évezrede Hunyadi János diadalt aratott, Nándorfehérvárnál legyőzte a hazánkra, Európára támadó török sereget.

Ötven éve nem tudom elfelejteni azt a pillanatot, amikor 1957. február 4-én délben némák maradtak a harangok.

Vagy csak én éreztem akkor úgy: nincs feltámadás, a harangok örökre elnémultak?

Szalad az idő. Ötszázötven éve minden délben szerteáradó harangszó emlékeztet minket a nándorfehérvári diadalra.

Ötven éve elhallgatott bennem a déli harangszó.

És vártam, évtizedekig vártam a pillanatot, amikor újra megkondul lelkemben a harang...

Et resurrexit tertia diem.

Arany János

SZIBINYÁNI JANK

Ritka vendég Rácországban
Zsigmond a király, a császár:
Jól fogadja István vajda,
István, kinek apja Lázár:
Hét egész nap látja dúsan,
Becsülettel, emberséggel;
Nem felejtí, ki a gazda,
S nem felejtí, kit vendégel.

Majd vigasság: zene, tánc, bor
Tartja ébren a fölházát,
Majd *ujudvar*, öklelés áll, –
Hangos erdőn nagy vadászat:
Száz tölök szól, hajt az eb s pór,
Nyomja össze a vad berket,
Szorul a rés, a lovag lés,
Íja pendül, ménje kerget.

Áll a hajsza, vége-hossza
Nincs vetélgő hetyke dicsnek:
„*Magyar* a magyar” Zsigmondnak,
„*Szerb* a szerb” Lazárevicsnek;
„Ámbár – mond ez – udvaromnál
Van egy apród, csak parányi:
Az *magyar* lesz!... Erdély szülte,
Neve Janko Szibinyáni.

Hallod-e Jánk”...! Ím azonban
Zörmöl a gaz, reng a sűrű:
Nagy csikasz vad ugrik föl, de
Visszaperdül, mint a gyűrű –
„Hallod-e Jánk! ím *királyod*
Szeme látja, – s ez jutalma,
Hogy te nékem azt a farkast
Megkerítéd élve, halva.”

Rövid a szó, – gyorsan hangzó
Kísérője büszke jelnek:
De sokallja, meg se hallja,
Már nyomúl a hősi gyermek.
Hol királya, még a tájra
Szeme egyszer visszalobban,
S a vadállat meg sem állhat:
Mind szorítja, űzi jobban.

S majd a róna sorompója
Nyílik, amint hajtja ménjén,
Majd eltűnnek a sűrűnek
Lombos, ágas szövevényén.
Itt gyalog száll, – paripája
Fel s alá nyerít gazdátlan;
Szóla Zsigmond: kár volt, mégis! ...
Szól a vajda: semmi! bátran!

Jánk azonban mind nyomon van:
Le, a völgynek, fel, a hegyre,
Vadcsapáson, vízomláson
Veri, vágja, űzi egyre.

A vad olykor hátrahorkol,
Foga csattog, szája résnyi,
Majd, mint vert eb, kit hevertebb
Ostor üldöz, szűkül és nyí.

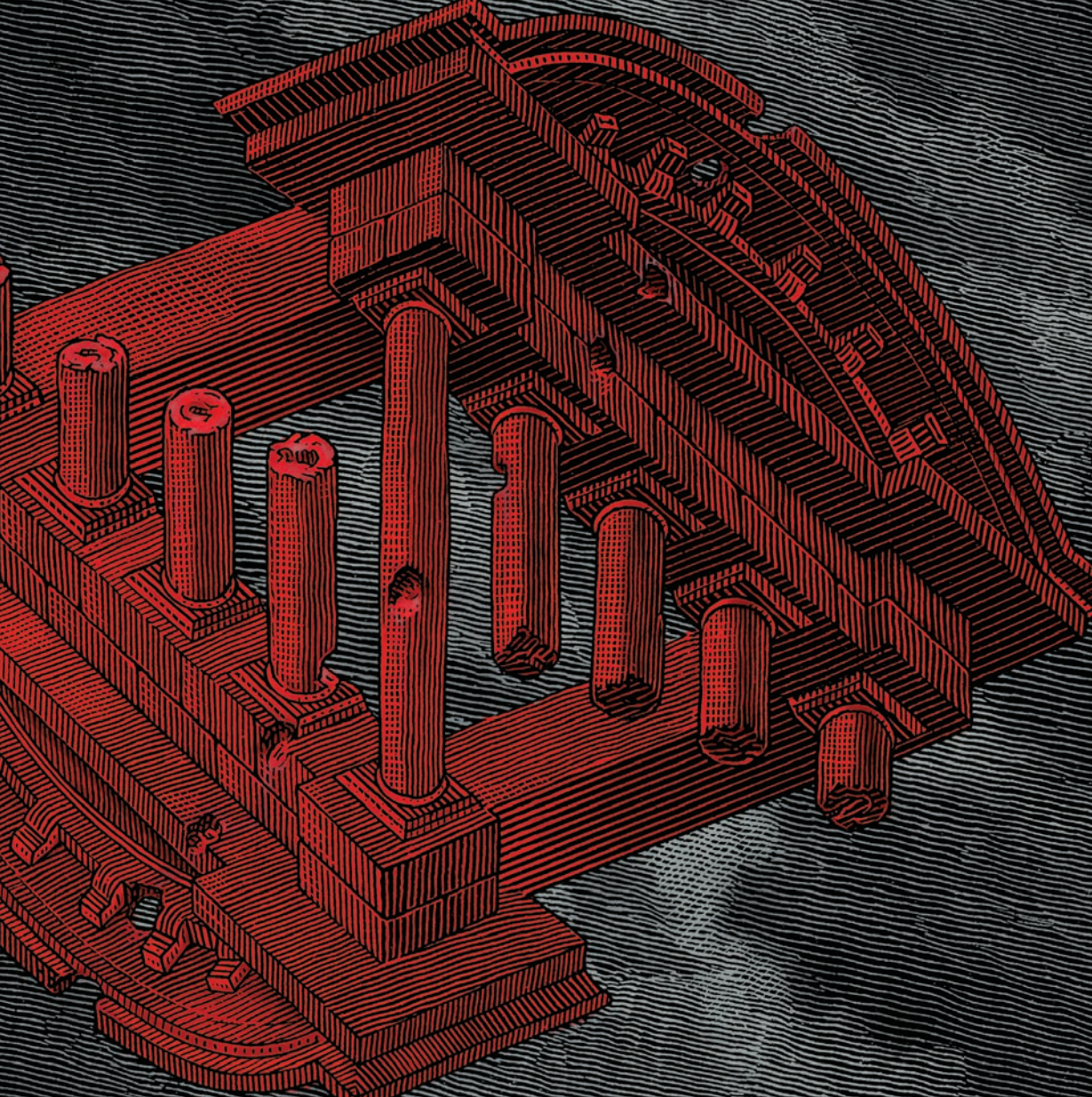
Már az állat piheg, fárad,
Nem az ifju, noha gyermek:
Martalékát addig űzi,
Míg ledobban s vár kegyelmet.
A királyhoz és urához
Rabul vonja, szégyenszemre;
Szól a vajda: ez nem első!
Szóla Zsigmond: „Istenemre!...

Tartom a just e fiúhoz!
Enyim a fa, az gyümölcse:
Visszakérem. Tekegyelmed
Ebben most már kedvem töltse.”
Nem oly hangon volt ez mondva,
Hogy sokáig, vagy hiába...
Így került Jank, Szibinyáni,
Zsigmond király udvarába.

Ott idővel karral s fővel
Isten után vitte sokra;
Másszor is még, többször is még
Járt vadászni *farkasokra*;
Mint védője a keresztnek,
Megrontója büszke tarnak,
Idegen nép hőse is lett
Derék hőse a magyarnak.

Most is vallják, egyre dallják
Szerbhon ifjai, leányi,
Guzlicájok hangja mellett:
Ki volt Janko Szibinyáni.
De a magyar ajakon is
Neve, híre általános:
Mert hisz él még... él örökké
A dicső *Hunyadi János*.

1855

Vörösmarty Mibály

A NÁNDORI TORONYÓR

Hasztalanúl küzdött, nem tudta leverni fokáról
A zászlós törököt Nándoron a magyar őr.
„Vagy te ragadj engem, török, a mélységbe magaddal
Szóla, vagy én húzlak büszke jeleddel alá.”
S egyszersmind megölelte merőn a holdemelő tart,
S száz öli fenségről szörnyü halálba rohant.

1831

Illyés Gyula

HUNYADI KEZE

Kórus egy magas és egy mély hangra

I.

Simogatott, befelé. Oly rettenetesekeket ütni
hogy bírt ő kifelé? Mert simogatni tudott!

2.

Mert kedvest-vidító, csecsemőt-csitító tenyerekből
gyúrja a legkeserűbb öklöt a férfi-erő!

3.

Védte a népet előbb idebent. Aztán odakünt. Így
védte a védettel – lángeszű hadvezetők
s együgyű földmivelők módján – a közöset, az egyként
óvni valót, a hazát; – s lám nem is egyet; ötöt!

4.

Pajzsodat öt haza hőse gyanánt hordozta, Szabadság!
Szép leckénk, hogy ezért ötszörösen – magyarabb!

5.

Nem nyúlt még soha kéz, jeladó magasabbra e földről
(néma beszéddel, mint mind, kinek érdeme szól):

Mélyre bukott a magyar, de dicső ügy bástyafaláról.

Engem aláz, Hunyadit, ki tetemére tapos.

*Szobrom nem csak a győzelem emlékműve: a gyászé:
nemzet sírja fölött öröködik ércalakom.*

6.

Hol az a kéz? Porlad? Nem. Dolgozik egyre. Delente
húzza hiven ma is ő mind a harangot, amely
bimbamozva kiált nagy örömhírt, (mit ki sem ért már)
Róma, Rouen, – Tahiti tornyaiban (magyarul!)
s mintha jelezne tüzet vagy hirtelen árvizet, úgy kong
néha az értőknek (úgy szaporáz riadót)
majd (– mert hajh, ki neszelt magyar is százéveken át rá? –)
csöndít a csöndbe komor gyászdalokat, temetést.

7.

Így kong-bong a harang folyvást s még húzni fogod tán
századokig, János, néma, magyar toronyőr!
Kong konokan s van mintha a tengermélyből, a lélek
mélyeiből önvád zúgna feledt bűnökért,
mondván: vége! a legszörnyebbet tette e lomha
faj: maga nyomta a sír szája elé fiait! –
Máskor, mintha a menny – vagy messzi karácsonyi esték –
hó-fennsíkjairól csöngene régi remény,
keltve oly ős-eleven hitet ismét, mint amilyennel
rég az ajándék könyv szint-ragyogó födelén
néztük az őszhajú hőst (nagyapánkba vetett bizalommal)
szinte vezényszavait hallani vélve, ahogy
– hátul a zord pappal s a vitézzel, a győzni bukóval –
dörgi a dőlt falakon: van csoda, tarts ki, magyart!

8.

Lett csoda. Percnyi csoda! Legalább az! Oh ti, futó, ti
percnyi csodák! Ragyogó gyöngyök avitt fonalon!
Oh ti, a múlástott napi munkát egyre csodával
helyre-ütő hősök, ti csupa üstökösök,

ti, csupa legvégső-percben-jött orvosok, oh ti,
kik ha csak egy percet késtek is!... Oh, ti, örök
mentők és vádlók, kérkedni s pirulni valóink!
Fölrepül és lezuhan és beszédül a szív
hogya tirátok néz... s nézne – előre, riadtan –:
lesznek-e még csoda-dús, hős kezek? Ésha nem?... Oh,
húzd, húzd csak te tovább, János, dolgozz, kalapálj, verd,
oszd, csodakéz, odafenn, szórd a remény aranyát!

9.

Nem hiszek ósdi csodát. Egyet csak. A példa csodáját,
példa erővel örök dolgokat alkot a kéz
s így maga sem hal meg.

10.

Dolgozz, levegőben uszó Kéz,
működj, nemzeti lét szívdobogása, erő,
hirdesd: veszve a nép, aki lustán, mástól, – akár a
mennyei istentől várja a „boldogulást”.
– Hirdesd: gyáva a nép, amelyet csak vértanuk óvnak:
nem „hőstett” –: napi mersz, köznapi, percnyi *courage*
ment embert s honokat.

1968

Illyés Gyula

DUGOVICSOK

Nem érdekelnek, csak az öregek:
a csatárlánc a tunya had előtt;
az ellenséggel összegomolyultak, ők,
a kényszer-hősök, veszni kérkedők;

az elesők, fetrengők, már csak ők,
a tébolyultan küzdők vonzanak,
kik – védeni bár semmi nem maradt –
kitartanak, kitartanak.

Itt pusztulnak köröttem. Ki s milyen parancsot
vert belétek, belénk, belém is, társaim,
hogy – kívül király s Isten gondjain –

álljuk tetvesen s csont-bőr is a harcot,
várva a kontyost, legyen ok, s ne holmi,
egy jó bömböléssel a mélybe hullni!

Bozó Lake Norbert

ÚJKORI KRÓNIKÁS-BESZÉD

1456, Nándorfehérvár emlékezetére

Szóljon e dalom máról és régről,
Újkori krónikás-beszéd ez,
Rege az emberi vitézségről,
Mit hasonlón az erős szélhez,
Fújjunk szerteszét, vigyük szép hírül:
Az utolsó dobbanó szívben,
Egy maréknyi jó földben, még élünk!

*

Hunyadi lábán izzik a kengyel,
Véle az Isten, s győzelme álma,
Húszezer vitéz, magyar és lengyel,
Rohamra kész, határodban Várna.

De a török özön; sáskajárás,
S öt turbán nő egy levágott fejből,
A halál köröz, vagy szélnek állás,
Janicsár kardtól királyunk eldől.

S erre tizenkét esztendő múltán,
Tarka félholdaktól a magyar táj,
Akár a nyíl halad Murád szultán,
Övjon az Isten, Nándorfehérvár.

Ágyúk robaja, aknász furatok,
Sebet suhantó kardok villognak,
S mert hős-vér hiába nem hullatott,
Az oszmán harcosok egyre fogynak.

Óriás szívként lüktet a csatatér,
A Száva hús vize már rubin bor,
S hogy török vér az, mi így színezte,
Felharsan a magyar harci-mámor.

Örök törvényként zengik e pár szót:
A puszta erőt legyőzi az ész,
Már fenn a török, kitűzné a zászlót,
De lesben vitézünk, s mint a szélvész,

Dugovics Titusz megragadja őt,
Magával rántja, nemfélve halált,
Mert kinek szíven angyali szárny nőtt,
Sértetlen vetheti alá magát.

Kondulásában minden harangnak,
Egy kardnak ércsörrenése van ott,
Örökségünk ne vesszen hanyagnak,
Ébredj vitézség, te élő halott!

2006. május-június

Sinka István

ÜDV NÉKED IFJÚSÁG

Üdv néked Ifjúság! Üdvözlégy magyar nép,
ki lángban és vérben születted meg újra
három nagy éjszakán vad ágyúdörgésben!
Melyik nép írta fel mostanában nevét
így, hogy aranyt adott kezébe Isten ujja?
S mely nép beszélt így az önmaga nevében,
mint angyal, mikor a harsonáját fújja?
Bús igájának fájára írja hát,
s mint annyiszor a megsárgult ezer évben
vérrel és vassal tanítja zsarnokát.

Buda, 1956. október 26.

Jobbágy Károly

FELKELT A NÉP ...

Felkelt a nép, hiába volt bitófa,
kegyetlen kínzás, börtön és halál.
Feltámadt ő, a holt – ki tíz év óta
Sírban feküdt – ma újra talpon áll.

S mily óriási! Kezével szobrokat dönt
és széttépi a rabság címerét.
Ő, aki eddig szolga volt e földön,
Parancsol, ítél, arca fényben ég.

Az, aki látta egykor megalázva
vonulni sorban, utcán birkamód
– Nem ismer rá, hogy láncait lerázta
S kiált „Rabok legyünk, vagy szabadok”.

– Nem ismer rá, az sem, ki megkötözte,
Ki nem *érte*, hanem *belőle* élt.
Riadtan nézi, hogy hatalmas ökle
Hová zuhan, bilincsét zúzni szét.

Dicsőség néked Ifjúság és hála,
hogy itt e földön, ahol életunt –
ki nem szabad és inkább dől halálba
– már nem kell többé szégyellnünk magunk.

Mondják, a Himnusz énekelték
úgy indultak a puskatűznek.
S a könnygáz, meg a tűzzel telt ég
nem riasztotta vissza őket.

Csorgott a könnyük, talán sírtak,
Csorgott a vérük, belehaltak;
Diákok voltak, s ők csinálták
a Dicsőséges Forradalmat!

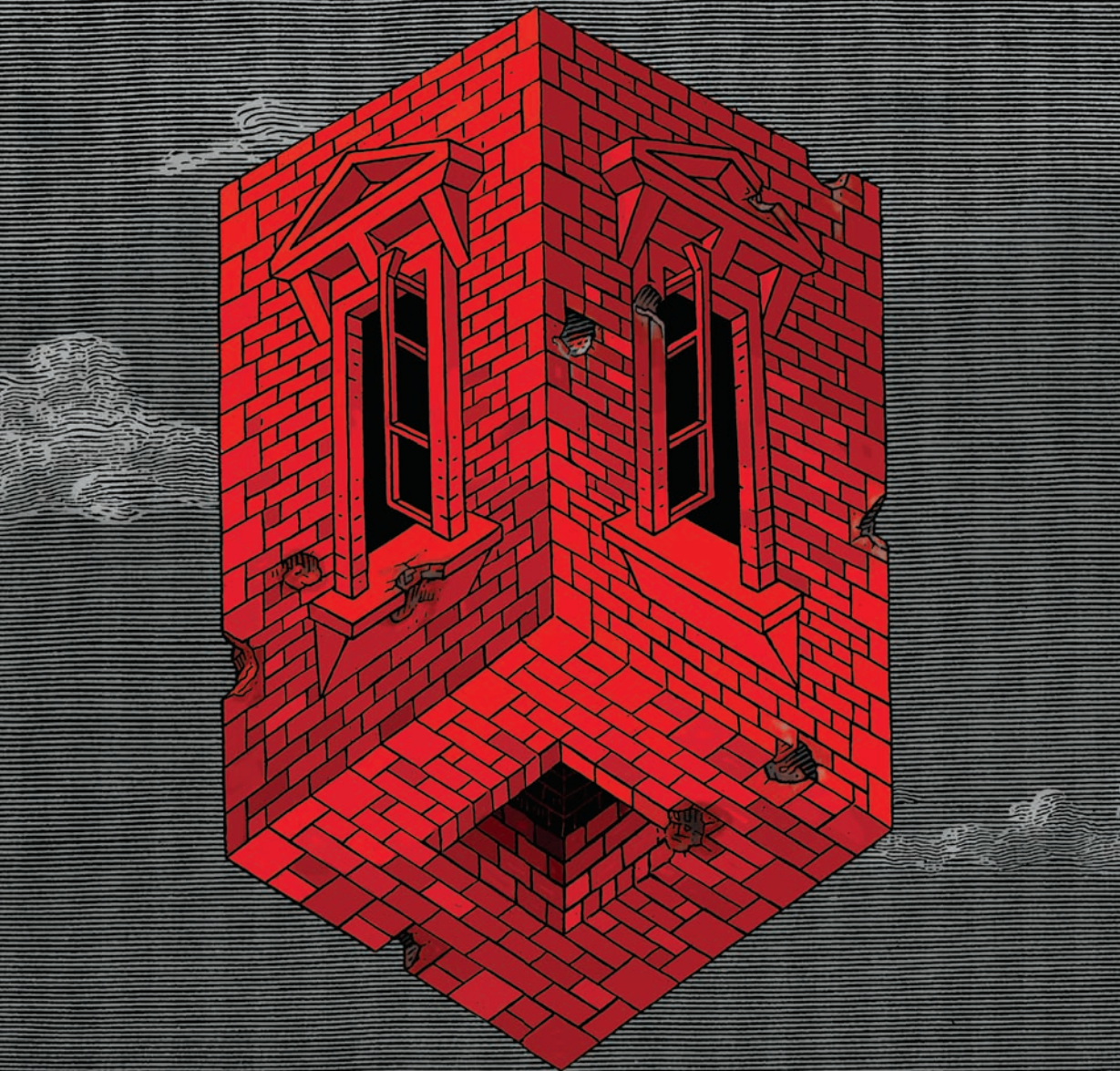
1956. október 29.

Dutka Ákos

EMBER ÉS MAGYAR

Ady kérdezte sorsa éjjelén:
Lehet-e az ember, ember és magyar?
Feleltek ti bátor, szent fiúk
Lássuk: A világ most vélünk mit akar?
Vagyunk egy szálig elszánt emberek
Kiket tiporni tovább nem lehet
Ha kell még én is veletek halok
Ha engedtek Ti szent fiatalok.
Öt nap, s öt véres, szörnyű éjszaka
A csillagokba írta szentelt nevetek.
Köszönöm néktek drága, szent fiúk,
hogy visszaadtátok a csüggedő hitet
S a barrikádok hunyó szent sugarinál
Adynak kiáltsuk szabadon ma már
Mit az Ég falára vérrel írtatok
Emberek vagyunk, újra magyarok.

1956. november 3.

Buda Ferenc

FALAK KÖNYVE

A
tornyok
nyitott szemén
keresztül fúj
a szél
s a csigába csavart
lépcsők felett
megcsóválja
a kenderkötelet
Ám a harang
viharban is
süket marad
Föl talpra hát
harangozó
Húzd amíg lehet!

1956

Buda Ferenc

REND

Hazánk zúzott szívéen a vér
hülő patakban omlik, alvad.
Rőtsillagos, komor, kövér
tankok teremtenek nyugalmat.

Török a csend, szilánkjá pattan,
füstölve száll a pillanatban.

Húsunk emésztő gyilkos hordák
minden erőnköt megrabolták.

Kezünkben fegyver, s jóremény
csak halottaink hült szemén.

Minket meggyaláztak, megöltek,
hernyótalpak halomra törtek,
töltött ágyúcsövekkel vártak,
tízszeres vasgyűrűbe zártak,
bombáztak, lőttek, aprítottak,
fegyvert letenni szólítottak
hazug szavakkal, fenyegetve,
hivatkozván békére, rendre,

de nekünk

nem kell semmi rend,
ha tűz s terror teremti meg,
minékünk nem kell jóbarátság,

ha ágyúszóval magyarázzák,
minket nem győz meg érv, sem eszme
bombázva és szuronyt szegezve.

A véres, megfeszített Béke
lenéz a fegyverek csövére.

Hazánk zúzott szivén a vér
görcsös, sajgó csomókba alvad.
Rőtsillagos, komor, kövér
tankok teremtenek nyugalmat.

1956

Buda Ferenc

TIZENÖT-HÚSZÉVES HALOTTAK

Kiontott véreim!
Támadó tűz voltunk,
hős halottak lettünk.
Hajnalló hitünkről
fegyverfogó kézzel
tanúságot tettünk.

Gyermeki karunkba
ereje gyülemlett
forró férfikornak,
csillagos oldalú,
tűzokádó tankok
felnőtté tiportak.

Golyóverte testünk
lankadó lankái
holt anyaggá hűlnek,
gránátot markoló,
kimarjult karjaink
jéggé merevülnek.

Sebeink nyitottak,
nyirkos kövön fekszünk,
mostmár nem verekszünk.
Égő, túlvilági
benzines palackok
lángjánál melegsünk.

1956

Buda Ferenc

A VÉTKEIM HATALMASAK

A vétkeim hatalmasak,
ezért csücsülök itt benn,
s nem szabadulhatok, hacsak
jövő csütörtökig nem.

Veszélyes verseim hamar
ügyéshi kézbe mentek,
s megtettek miattuk magyar
házamban idegennek.

Most itt ülök a zár alatt
és néznék ki a napra,
ha öröm, e hitvány alak
kitekinteni hagyna.

De mindezt csak köszönet!
Kutya legyek, ha félek,
hogy nem nyújt senki majd kezét
ily börtöntölteléknek.

✱

Tehén tőgyéből csurrant fellegek
habját himbálják sajtárhék egek.

Időnk szalmája hull a földre lassan,
a dolgom az, hogy szála számolgassam.

A felrúgott fejőszék rendje dül
a lenti tájra menthetetlenül.

Homályos hétfőn s falfehér vasárnap
hátratett kézzel ballagunk a nyárnak.

A létünk csak egy számadat, szerény,
a történelem vegyi képletén.

Közös bajoknak szalmazsákján fekszünk,
meddőn vitatva tény-okozta vesztünk,

s mert fogva tart a hetyke hatalom,
vesztegelünk a hűvös oldalon.

A szabad térbe messzinéz az ablak,
s mi csak álmunkat mondhatjuk szabadnak.

Pedig az is a rabsághoz kötött,
homokkal-földdel homlokig fődött.

1957

Szabó Lőrinc

MEGLEPETÉSEK

I.

Gyanútlan vers október 15.-én

Szájon csokol a pillanat,
másik kést üt a szivedig,
a harmadik halk telehold,
szív rózsája a negyedik,

van tömör-édes, mint a méz,
van lángvető csipkebokor,
van, mely egy elnémult világ,
van, mely kurjongat, mint a bor,

van, melyet észre sem veszünk,
hallhatatlan, sóvár zene,
van mindenüttjelenvaló,
van szétvivő mindenfele,

ez tűz, mely Földet nyal körül,
az egy katicát tapos el,
van gyermekkorba kérdező,
van, mely Afrikából felel,

van, melyben villájával az
ördög felszúr a föld alól,
van atomgáz, bombahalál –
s van legvégső csömör, mely oly

bambán, szeliden néz, olyan
öklendtetőn és kedvesen,
mint kifliből a svábbogár,
mint kolbászból a birkaszem.

II.

Egy hét múlva

Rá egy hét: pár óra alatt
felnyüzsgött az országnyi Boly:
a dermedt Dávid talpraállt
s ledőlt a Góliát-szobor.

Sipkákra bimbó nyílt! magyar!
Parittyá benzint röpitett.
„Hacaca!” – szólt a rádió.
Éheztek a becsületet.

Szabadság, itt hordozta hős
zászlaidat az ifjuság!
S a sírt, melyből nép lép ki, már
ámúlva nézte a világ.

Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Csók, szívre, minden pillanat!
És nem volt többé szégyen az,
hogy a magyar nép fia vagy.

Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Terv forrt; gyúlt, égett minden agy.

Lombikban feszült a jövőnk.
S temettük a halottakat.

Ablakunk mind fény, gyertyaláng!
Aztán már settengő gyanuk.
Még egy éj. S Budapest köré
vashernyók gyűrűje szorult.

III.

December közepe

Aztán jajdúlt a hajnal és
reggelre ránkvirradt az est.
A Tízezertalpú tiport
s tótágast táncolt a Groteszk:

Ambrus WC-ről, vizavi
akna jött és ágyúgolyó, –
ágy mellől szekrény s fal kiment!
„Gimbelem”, szólt a rádió.

És Valami tanácskozott
és aztán Ugyanaz, megint,
és züllött, körben, minden a
Föld züllött szokása szerint;

s a talpak jártak. Nem tudom,
már nem tudom, hogy volt s mi lett.
Már nem tudom. De teltek a
napok s az évhosszú hetek:

hallottuk, Ausztriába hogy
húzták a deportált Dunát
s gyárakban ma is puskatűz
ajánlotta a hacacát...

De csak szájon csókol a perc
s jó remény némítja a jajt:
Nem! Rabok tovább nem leszünk!
És: Isten áldd meg a magyart!

1956

Csanádi Imre

V É R

Feketedő világ felett
ringanak a csillagrendszerek,
gyémánt csigákká kövülten,
úsznak az iszonyú űrben.

Iszonyú űrben vajúdik
hazátlan az emberi hit,
e földön keresi helyét,
formálná csillagrendszerét.

Hanem a földön vér szakad,
vér önti el az agyakat,
vér, vér, vér, vér, uccát-teret,
vér áztat hullott levelet.

Vérben ködlők a csillagok,
vértől okádnak fellegek.
Véres a kő, a kéz, a hit,
jámbor reményt is vér vakít.

1956 őszén

Somlyó György

BUDAPEST, 1956. KARÁCSONY

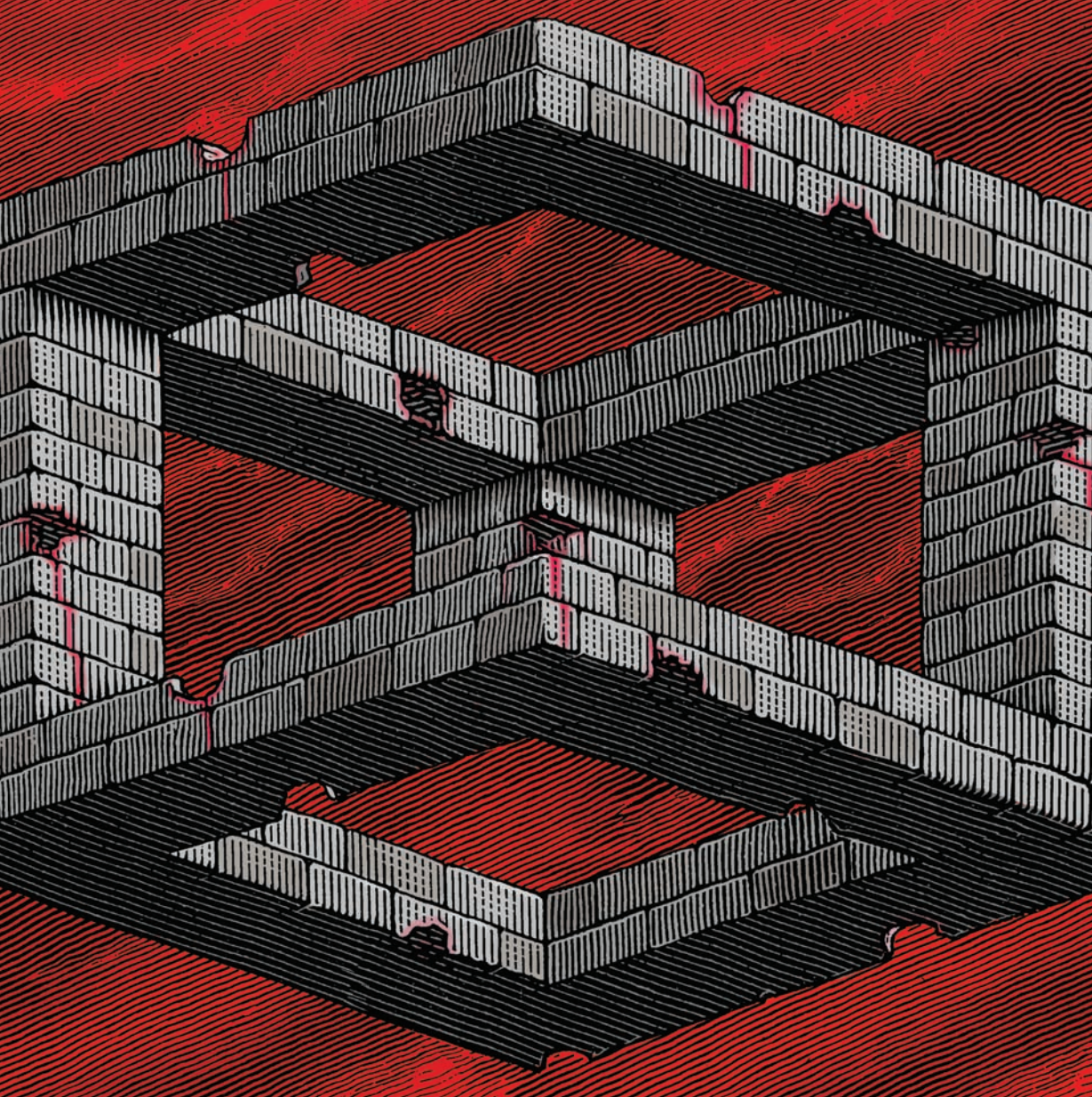
Kö-torlaszok között, széttíport hó sarában
kapkodjuk, ami van, német húst, dán tejet,
egymást szídjuk, ha már mászt szídni nem lehet,
senki se tudja, hol, mikor és hányadán van:

Európa közepén? vagy Hátsó-Indiában?
Eszünk, alszunk, iszunk, akinek van, meleg
ágyba is bújhatik, amellé, kit szeret,
s éjes éjszaka van már esténél korábban.

Egy város tíz után szobája ablakából
úgy bámulja merő szemmel a holdvilág
ezüst gyertyáival díszített éjszakát –

mint szegény kisgyerek, ki az ablakon át
nézi, vacogva a fagytól s vágyakozástól,
a gazdagok csodás, meleg karácsonyát.

1956

Tamási Lajos

HALOTTAK NAPJA

Menj el a térre
ahol fekszenek,
mondták – csak menj oda
ha nem hiszed.

Elindultunk
és néztük, hogy dörög
egy helikopter
a város fölött.

Kocsikon fegyver,
tankok, katonák
vonultak
a Szabadság hídon át.

A rádióban
dobolt a gyászzene,
szél fújt, a város
vad lélegzete.

Esőben csillogtak
a háztetők
amikor megálltunk
a tér előtt.

Sötétedett már,
nem láttuk a vért,
csak a gyertyák
lobogtak a holtakért.

S nem tudtuk, hogy
ki ölt és ki a holt?
Hullt az eső,
halottak napja volt.

1956

Nemes Nagy Ágnes

K Ö Z Ö T T

A levegő nagy ruhaujjai.
A levegő, amin szilárdan
támaszkodik madár s madártan,
az érvek foszló szélein a szárny,
egy percnyi ég beláthatatlan
következményű lombjai,
az élő pára fái, felkanyarodva
akár a vágy, a fenti lombba,
percenként hússzor lélegezni
a zúzmarás, nagy angyalokat.

És lent a súly. A síkon röghegyek
nagy, mozdulatlan zökkenései,
amint feküsznek, térdenállnak
az ormok és a sziklahátak,
a földtan szobrai,
a völgy egy percnyi figyelem-lazulás,
aztán megint a tömbök és a formák,
meszes csonttól körvonaltól
kővé gyűrődött azonosság.

Az ég s a föld között.

A sziklák roppanásai.
Amint a nap átlátszó ércei
már-már magukba, fémmé a követ,
ha állat járja, körme füstölög,

s köröznek fent a sziklafal fölött
az égő paták füstszalagjai,
aztán az éj a sivatagban,
az éj, amint kioltja s kőmivolta
magváig ér, fagypontra alatti éj,
s amint hasadnak és szakadnak
a porcok, forgók, kőlapok,
amint feszítik végzetetlen,
széthasgató önkívületben
a fehér s a fekete mindennapos
néma villámcsapásai –

A nap s az éj között.

A szaggatások, hasgatások,
a víziók, a vízhiányok,
a tagolatlan feltámadások,
a függőlegesek tűrhetetlen
feszültségei fent és lent között –

Éghajlatok. Feltételek.
Között. Kő. Tanknyomok.
Egy sáv fekete nád a pusztaszélen,
Két sorba írva, tóban, égen,
két sötét tábla jelrendszerei,
csillagok ékezetek –

Az ég s az ég között.

1957-1969

Nemes Nagy Ágnes

V É D D M E G

Védd meg, ha bírod, mondd: megérte,
megérte, mondd, hogy így a jó,
megérte minden kaptató,
a bölcs szándék, törekedés,
a titkos élű, lassu kés,
orv pusztulásra oktató,
mondd, mondd, hogy megérte az elme
sötét szobába hasító
csíkosan villogó szerelme,
megérte ez a fulladó
lélegzetvétel, ez a képzelt
értelem, ez a néma szó,
absztrakció, distinkció,
a szív, a rángva gyulladó,
a szív, hasas hófellegekben,
minthogyha bent, míg vág a hó,
egy város égne véghetetlen,
megérte, mondd a pillanatnak,
míg a két vállon szüntelen,
a két csuklón, két lábfejen
a védhetetlen iszonyatnak
fekete vérrel csorduló
tépett sebei fölfakadnak –

1957-1969

Zas Lóránt

NOVEMBERBEN

*(A Farkasréti temetőben, ezer és
ezer lobogó gyertya fényénél)*

Novemberben szürkék az utcák,
novemberben szürkék az emberek.
Novemberben Budán és Pesten
nevetni nem lehet.

Novemberben a Farkasréten
halottak napi mise-csend fogad.
Novemberben fehér virággal
fedik a sirokat.

Novemberben égnék a gyertyák,
kicsinyek, teltek, véznák és nagyok.
Novemberben földig hajolnak
a sötét kalapok.

Novemberben géppuskák szóltak,
tankok tapostak, a föld remegett.
Novemberben gyilkoltak, öltek,
november temetett.

Novemberben itt esküt szegtek,
gyaláztak törvényt, tiportak jogot.
Novemberben vörössel, vérrel
a máglya lobogott.

Novemberben erőszak vágott,
gumibot tépett, börtön kacagott.
Novemberben a homlokunkra
égettek csillagot.

Novemberben sirnak az utcák,
novemberben sirnak az emberek.
Novemberben könnyek köszöntik
az elesetteket.

Novemberben csend van és béke,
temető, fejfa, virág és kereszt.
Novemberben az álmodó rögz
itt tart és nem ereszt.

Novemberben öklök szorulnak,
és felbizseregnek a tenyerek.
Novemberben élők a holtak,
november fenyeget.

1958. november 4.

Márai Sándor

MENNYBŐL AZ ANGYAL

menj sietve

Az üszkös, fagyos Budapestre.
Oda, ahol az orosz tankok
Között hallgatnak a harangok.
Ahol nem csillog a karácsony,
Nincsen aranydió a fákon,
Nincs más, csak fagy, didergés, éhség.
Mondd el nekik, úgy, hogy megértsék.
Szólj hangosan az éjszakából:
Angyal, vigyél hírt a csodáról.

Csattogtasd szaporán a szárnyad,
Repülj, suhogj, mert nagyon várnak.
Ne beszélj nekik a világról,
Ahol most gyertyafény világol,
Meleg házakban terül asztal,
A pap ékes szóval vigasztal,
Selyempapír zizeg, ajándék,
Bölcs szó fontolgat, okos szándék.
Csillagszóró villog a fákról:
Angyal, te beszélj a csodáról.

Mondd el, mert ez világ csodája:
Egy szegény nép karácsonyfája
A Csendes Éjben égni kezdett –
És sokan vetnek most keresztet.
Földrészek népe nézi, nézi,
Egyik érti, másik nem érti.

Fejük csóválják, sok ez, soknak.
Imádkoznak vagy iszonyodnak,
Mert más lóg a fán, nem cukorkák:
Népek Krisztusa, Magyarország.

És elmegy sok ember előtte:
A Katona, ki szíven döfte,
A Farizeus, ki eladta,
Aki háromszor megtagadta.
Vele mártott kezet a tálba,
Harminc ezüstpénzért kínálta
S amíg gyalázta, verte, szidta:
Testét ette és vérét itta –
Most áll és bámul a sok ember,
De szólni Hozzá senki nem mer.

Mert Ő sem szól már, nem is vádol,
Néz, mint Krisztus a keresztfáról.
Különös ez a karácsonyfa,
Ördög hozta, vagy Angyal hozta –
Kik köntösére kockát vetnek,
Nem tudják, mit is cselekesznek,
Csak orrontják, nyínak, gyanítják
Ennek az éjszakának titkát,
Mert ez nagyon furcsa karácsony:
A magyar nép lóg most a fákon.

És a világ beszél csodáról,
Papok papolnak bátorságról.
Az államférfi parentálja,
Megáldja a szentséges pápa.

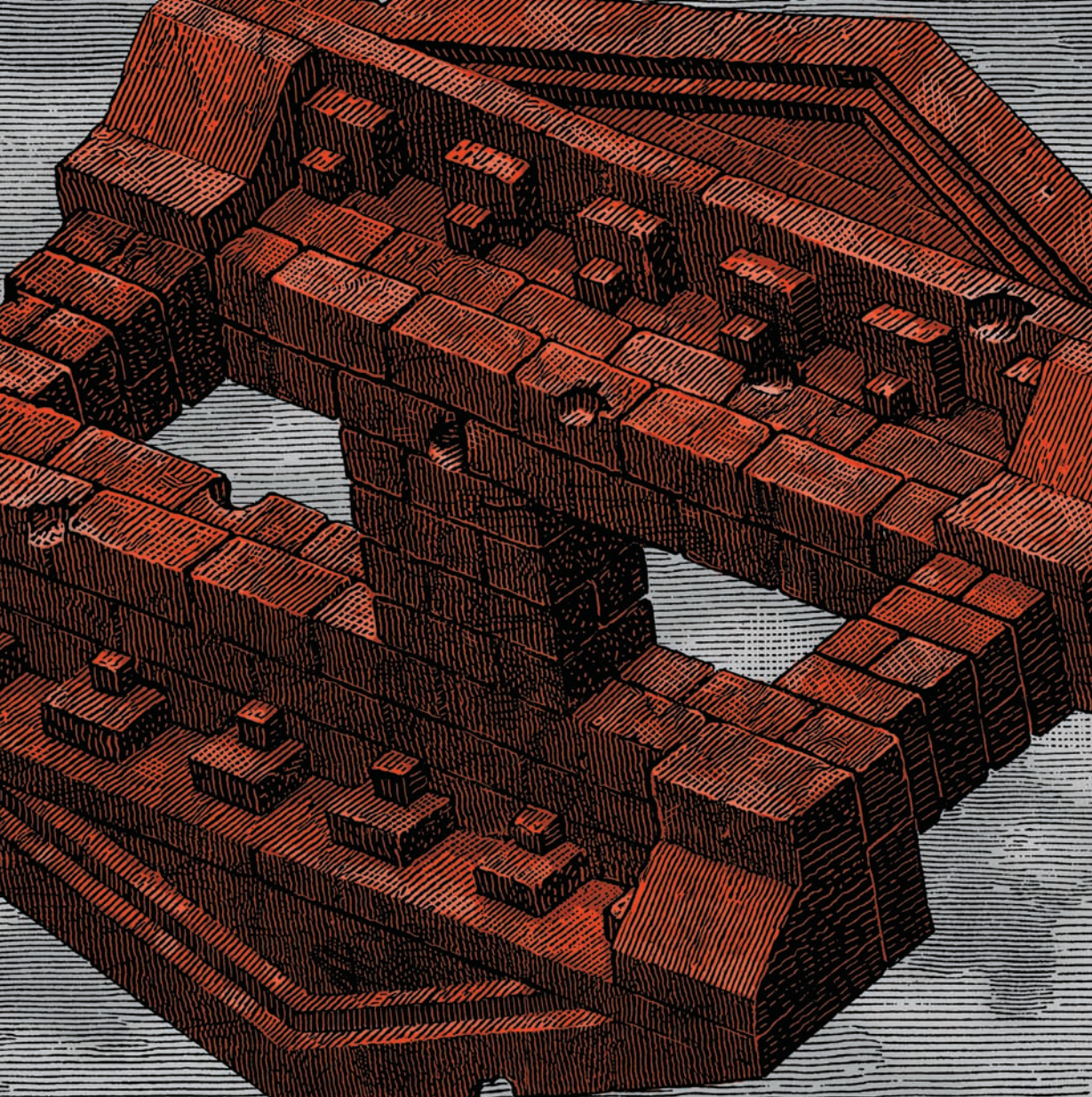
És minden rendű népek, rendek
Kérdik, hogy ez mivégre kellett.
Mért nem pusztult ki, ahogy kérték?
Mért nem várta csendben a végét?
Miért, hogy meghasadt az égbolt,
Mert egy nép azt mondta: „Elég volt."

Nem érti azt az a sok ember,
Mi áradt itt meg, mint a tenger?
Miért remegtek világrendek?
Egy nép kiáltott. Aztán csend lett.
De most sokan kérdik: mi történt?
Ki tett itt csontból, húsból törvényt?
És kérdik, egyre többen kérdik,
Hebegve, mert végképp nem értik –
Ők, akik örökségbe kapták –:
Ilyen nagy dolog a Szabadság?...

Angyal, vidd meg a hírt az égből,
Mindig új élet lesz a vérből.
Találkoztak ők már néhányszor
– a költő, a számár, s a pásztor –
Az alomban, a jászol mellett,
Ha az Élet elevent ellett,
A Csodát most is ők vigyázzák,
Leheletükkel állnak strázsát,
Mert Csillag ég, hasad a hajnal,
Mondd meg nekik –

mennyből az angyal.

New York, 1956

Nagy Gáspár

ÖRÖKNYÁR: ELMÚLTAM 9 ÉVES

a sír

NIncs sehol

a gyilkosok

a sír

a test

NIncs sehol

se ITT

a test

se OTT

a csont

NIncs sehol

a gyilkosok

a csont

(p.s.)

egyszer majd el kell temetNI
és nekünk nem szabad feledNI
a gyilkosokat néven nevezNI!

1983

Kiss Benedek

SÖTÉTLIK VILÁGOS

Március tizenöt –
ezer a gumibot.
Ezer a gumibot –
március tizenöt

Mit is akartam én,
Én: csenevész kölyök?
Ezer a gumibot –
március tizenöt.

Lehetne április –
gumibot akkor is.
Május vagy december –
mi ember az Ember?

S Október is jövend:
kettő is! Egyike
öli a másikat –
iga lett, nem Ige.

Március tizenöt –
ezer a gumibot.
Nyögnek a temetők –
mélyükben hánytorog
hány csenevész kölyök!

Március tizenöt –
zászlódísz a város.
Világlik a sötét.
Sötétlik Világos.

1986

Döbrentei Kornél
S U M M Á J Á T Í R O M ...

ad notam: „*Tinódi Lantos Sebestyén:
Summáját írom Egőr várának*”

I.

Mint az esküben, / Isten segéljen,
tartva szívet, észt / nagy tisztességben,
híven summáját, / hogy elregéljem,
fel hogyan támadt / jó magyar népem.

II.

Nem tűrt vak-tunyán / az iga alatt,
Belzebub-ganék / előtt nem kushadt;
Krisztus után új / önérzet fakadt
ezerkilencszáz / dicső-bús ötvenhat.

III.

Fajin ifjaktól / elszánt regiment
utcára vonult, / tanknak nekiment,
a nép, mely addig / pisszenni se mert,
szép méltósággal / a szabadságra lelt.

IV.

A Talpra magyart / a Himnuszt zengve,
a nagy Sztalint le / a porba verve,
ki, hogy fenýítsen, / kész volt a tervre:
nyakas fajtánkat / vagonba terelje

V.

De Szent Szűz népe / haragvón felkelt,
kivágva tákolt, / megutált címert:
lyukas zászlón át / újra látni mert
és megmutatta, / őszereje mit rejt.

VI.

S hogy az ÁVO mily / galád cselt vetett,
mentőben, mit a / nép átengedett,
lőszert lopott be, / dobtárt tölthetett,
a Rádiónál / mészárlás így esett.

VII.

A Kossuth-téri / békés tömegből
halálsikolyos / félelem tör föl,
géppuska orvtűz / zúdul tetőkről,
a sínek között / megáradt vér gőzöl.

VIII.

De a virtus él / válaszcsepást mér
Csepel, Corvin-köz, / szilaj Széna-tér,
hős Pesti Srác és / Molotov-koktél,
olvadt tankcsordád, / mint sárhó, annyit ér.

IX.

Hódító hadnak / meg kell tudnia,
magos a magyar / torlasz-Golgota,
onnan nincs tovább / hova másznia,
megroppantál vad / Krasznaja Armija.

X.

Ez vég-kezdeted / bár fejünk felett
két birodalom / jól kiegyezett,
elárult Nyugat / remény szárnyszegett,
jaj, november négy / szent ügyünk elveszett.

XI.

És izmosodtak / egyre a rácsok,
szétveretve a / Munkástanácsok,
visszajövén / rongy pufajkások,
szörnyű sortűzzel / bőszt vérbosszúadások.

XII.

Vészbírák sötét / keselyű hada
vijjog, tiszta csak / a börtön szava,
bitó alól hang: / éljen a Haza,
kint, falfirkákon / emlék: ruszkik haza.

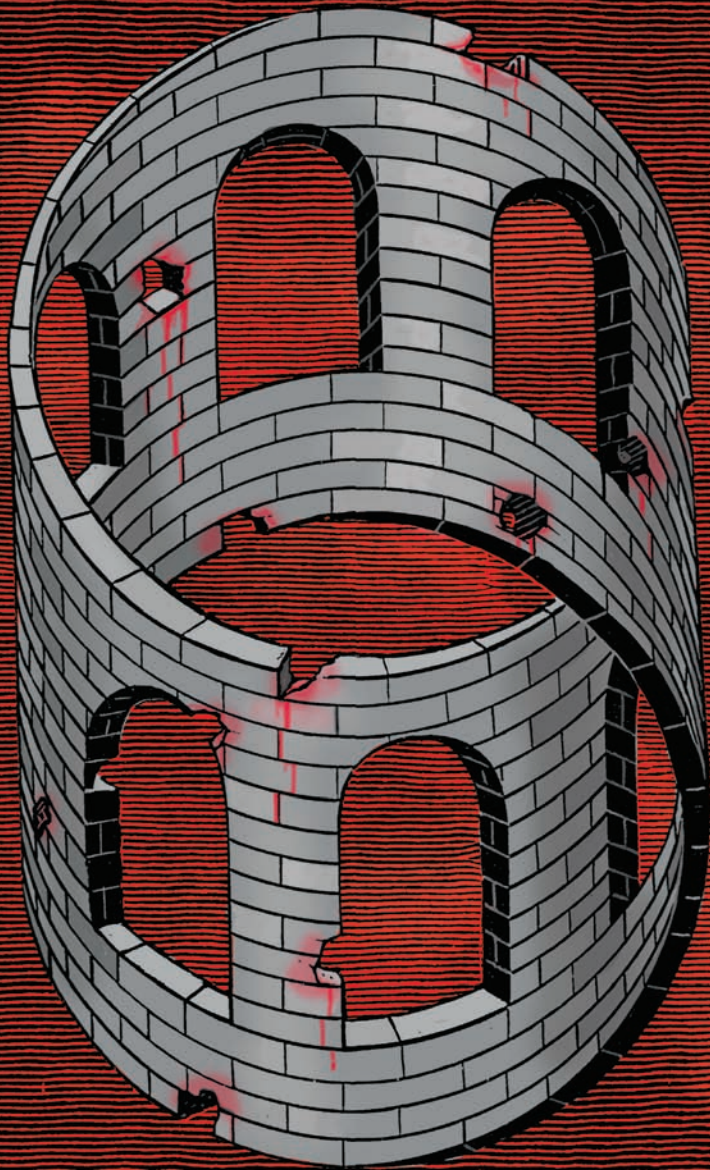
XIII.

A történelmünk / Tizenkét pontban,
századok óta / tűz érte lobban,
megrekedtünk a / kíváncsiságban,
nagy Isten, a mi / igazságunk hol van?

XIV.

Hullás gyümölcsét / meddig aszalod,
merj élni, te nép, / kötelmes jogod,
veselkedj neki / lássék, akard,
Jézus segíts, huj, / huj, hajrá, Magyarok!

*Szerzettem Budapesten,
2003 esztendejének december havában*

Jókai Anna

KRÓNIKÁS ÉNEK

1956-2006

több szólamban

részlet

Pattog már, pattog
az Isten ostora
kibújt az időből
a szép magyar csoda
szabad a futásunk,
szakad az istráng
– Csillagunk, Krisztus Úr
Nevess ránk!

Fennhangon esküdjünk:
közös a diadal
suttyomban készül
a bölcsőből ravatal
fregoli a köpeny
róka a Hivatal.

... hamis eskü a hamisnak érdem
– Krisztus Úr, imádkozz értem
Mert nem értem, nem értem. –

Most már igen, persze,
eljött az igazság perce.
Bízzatok, higgyetek,
mi és ti: egységben veletek.

Bedőltünk a szónak
édes volt a mámor
ugyanaz a csónak
ugyanaz a tábor.

– Krisztus Úr, áldd meg a békénket,
hessentsd el a kísértő rémképet! –

Ég a gyertya ég
el ne aludjék
aki lángot látni akar
mind ide gyűljék!

Virágos az ágyuk csöve
világ szeme rajtunk
gyanútlan kiáltjuk
győzött forradalmunk!

– Áldozati Krisztus,
nem áhítunk bosszút,
mutasd meg, melyik az a rossz út! –

A rabló most nem rabol
a csaló most nem csal
nyöszörög az ördög
felkacag az angyal

– Hótiszta Krisztusunk
a szennyet rólunk mosd le
irgalmadat naglelkűen hozd le! –

Most aztán elég
vége ám a gyereknapnak
akik még mozognak

mind fűbe harapnak.
Nem szűnt meg, csak átalakult
a magyar nép forradalma
védőszárnyát ránk borítja
a szovjet dicső hatalma.

Bimbóban letiportak
voltunk élők mostan holtak
létiogunkból kitagadtak
– megcsúfolt Krisztus, emlékezz! –
Nem lesz itt megtorlás
fogadkoztak égre-földre
és akiket elkaphattak
összeverték kékre-zöldre.
A hóhérok tetszelegtek
nyájas interjúkban
puska után kutakodtak
minden pincelyukban
kelepce, csalétek
a hűség a legnagyobb vétek.
– Elárult Krisztus,
Júdás csókja éget,
miért ismétlődik
az ősrégi történet? –

2006

Nagy László

VARJÚ - KOSZORÚ

Zene: Hoppál Mibály

Sortüzek döreje szédít,
szív szakad és vakolat,
gyász-szalagok közt az Édes
már megint sírvafakadt.

Fél a fű, a vézna füst is
ijedten legöndörül,
félelem dobog a házban,
a tájban körös-körül.

Fekete bársony-koloncok
örvényét veti az ég,
varjú-koszorú fölöttem,
rajtam hideg veriték.

1956

Buda Ferenc

PESTEN ESIK A HÓ

Zene: Török Máté

Pesten esik a hó
Keringve kavarogva
A Dunán a habokra
Lelkük-vesztett romokra
Kivert ablakszemekre
Kékszájú emberekre
Csepelre és a Gyárra
A moccanatlan várra
Tépett szélű sebeken
Dacoló üzemeken
Aszfaltra száradt véren
Megül halottfehéren
Hordja a szél a földön
Viszi a szél az égen
Pesten esik a hó
Nyílt sebre friss kötésnek
Pest talpig hófehérben

1956

Képes Géza

HAJNALI DOBAJOK

Zene: Tóbisz Tinelli Tamás

Tompa, nehéz dobajú léptek
kábult, mély álom karjaiból
kitéptek.
Hajnali négyet
jelez az óra
foszforos mutatója.
Kutyák hangjától riog a környék.
Szultán is ugat nekikeseredve
minthacsak ölnék.
Az ágyon felkönyökölve
figyelek.
Némán, mohón jár tekintetem körbe:
alszik feleségem s a két kicsi gyerek.
Az udvaron zajok és dobajok.
Várom: mikor dobban a lépcső,
mikor koppan az ajtó.
Menekülni? Késő.
És minek?
A zajra felriadnak a kicsinyek.
Várok mint az utca forgatagában a vak.
Beteg szívem nyugodt.
Kint fojtott szavak,
gyufa fénye sercen,
utána lágyn, meleg csend ül a tájra
mint egy iromba kotlós.

A riadt, vad
kutyák is lecsihadtak.
A lépcsőházban valaki motoszkál még,
ennek a könnyű nesznek is vége.
Na, feküdj le, aludj – talán majd
holnap jönnek érted.
El nem követett bűnökért lakolsz már.
Örülj, költő, hogy azért visznek el,
mert tisztességes voltál.

*Buda, 1956. november 18-ra virradó éjjel
Oly sok vizsály után, 1989.*

A CD-n található megzenésítésben a vers egy részlete hallható

Jókai Mór

NEM VAGYTOTK HALVA TI, HŐSÖK

Zene: Tolcsnay Béla

Egyedül állották, útját tenger árnak,
Országot eltörlő, özönben egy sziget,
Mentésre jól tudták, hogy hiába várnak,
Csak két barátjuk volt, az éhség és a hideg.

Nem vagytok halva ti hősök,
Nem vagytok halva ti hősök!

Amikor ők győztek, ők nem dicsekedtek,
Amikor veszítettek, ők nem panaszkodtak
Dicső napjaikról beszélnek a tettek,
Dicső bukásukról, beszélnek a holtak.

Nem vagytok halva ti hősök,
Nem vagytok halva ti hősök!

Letették a fegyvert, jól kiszolgált fegyvert,
Összetörve zúzva, oda vannak rakva,
Ahány fegyvert letett, annyi ellent levert,
Azok is halmozva rengeteg sírokba.

Nem vagytok halva ti hősök,
Nem vagytok halva ti hősök!

Nem vagytok halva ti hősök,
Nem vagytok halva ti hősök!

Sipos Gyula

EGY OROSZ KATONÁRÓL

Zene: Heinczinger Miklós

Az anyja mint az én anyám
azt mondta: jó légy kisfiam.
Elkísérte az állomásra
és siratja, hogy messze van,
meg-megáll kezében a tű,
míg a konyhában öltöget,
morzsoló ujjai elejtik
a kukoricacsövet,
vagy elindul az udvaron
s már nem tudja, mit keresett,
csak fohászkodik: istenem,
baj ne érje a gyereket.
Az anyja messze valahol
oroszul siratja fiát,
s nem érti ő sem, mit keresnek
idegenben a katonák.
Az anyja, mint az én anyám,
fohászkodik s nem tudja még,
hogy a fia, itt Budapesten
ma rámsütötte fegyverét.

1956. október 25.

Buda Ferenc

MÉCSESSZEMŰ REMÉNY

Zene: Török Máté

Fellegfúró fecskék
fulladnak a porba.
Vizes, vén bölcsesség
lángunkat kioltja.

Kibelezett béke
nyög, mint beteg állat,
megtiport testére
hideg havak szállnak.

Földszín-szürke hadak
jajtalpú csizmája
tapossa a havat
simára, simára.

Sűrű, sima, kemény
a fagy, szinte éget.
Mécsszemű remény
őrzi a sötétet.

1956

Grandpierre K. Endre
MAGYAR MESEHŐSÖK

Zene: Heinczinger Miklós

körém szerelmesem bársony-
tűzselyem védőrácsot fon,
s bekerítve életemet
űzne bűnt bajt fürgeteget
anyaként félt őriz engem
pedig hasonlott világban
földönfutóvá kell lennem
jajgó árvává kell lennem
ne félts engem ne rejts engem
számon az ima káromlás
töprengésem világomlás
mélységrianás a csendem
tunyaságom szelídségem
rossz batyuként le kell tennem
s ha éjfél ütnek az órák
violás kertjeink alatt
ordással kell verekednem
ne félts engem ne óvj engem
nem ülhetek meg a suton
ábrándozva tehetetlen
nem hihetek csak a tettben
győzhet-e a jó a rosszon
sátánfajzaton ősjóság
álarcos titkos bakóin
mosolyával Tündérország?

Nagybáncsai Mátyás
HISTÓRIA AZ VITÉZ
HUNYADI JÁNOS VAJDÁRÓL

részlet

- 1 Néktök emléközöm – ha meghallgatjátok – jó Hunyadi Jánosról,
Nagy jámborságárul, hív szolgálatjáról, erős viadaljáról,
Az ő idejében két László királyról, Amurátes császárról,
Nándorfejérvárrul, Jankula vajdának utólszor haláláról.
- 83 Éjjel-nappal siet jó Hunyadi János, az Alföldre ha juta,
Nagy sok naszádokban, sajkákban, hajókban vajda népet állata,
Eveztet erősen, siet vitézekkel Fejérvár ótalmára:
Mahumet császárnak vízi ereivel vajda ha szembenszálla.
- 85 Vala nagy kiáltás, rettenetes lövés, ropogás ű közötték,
A vitéz magyarok igen sérénkednek, török hajókba szöknek,
Nagy erős vérontást, csuda nagy viadalt az pogánok közt téznek:
Mennybéli Istentől ott az diadalom Hunyadinak adaték.
- 103 Egy üstökös csillag láttaték az égben akkor Magyarországbán,
Mikor írnak vala ezernégyszázban és az ötvenhatodikban;
Jó Hunyadi János betegedék akkor halálra Fejérvárban,
Szemlénben az vízen hozák János vajdát magyarok egy sajkában.
- 104 Meghala Szemlinben, testét az magyarok nagy sírással felvivék
Az kéncses Erdölbe, Gyulafejérvárban tisztességgel temeték,
Kinek ő halálát Erdöl, Magyarország sok ideig kesergék,
Mert a két országnak és az végházaknak fő oltalma elesék.

1560

Thándor Márk

MEGKOPOTT HARANGSZÓ

Zene: Török Máté

Fekete hold fényes égbolt mögött,
Suhanó nap terem tövében.
Szellemjárta földön megcsendül a hang,
Delet ütött egy megkopott harang.

Isten felé fordul sok millió magyar,
Nándorfehérvár múltunk e hang.
Szárnyra kél s tanyát lel,
„Miatyánk” szól tisztelettel.

Áll a munka vagy csak állt,
Emlék csupán az emlékezés?
Rohanó tájba bámul az utazó,
Mégfáradt egy óramutató.

2003

Nagy László

KARÁCSONY, FEKETE GLÓRIA

Zene: Kobzos Kiss Tamás

Léleknek nem hozol békét
ó busa isteni angyal!
Vér-illatos a karácsonyfa,
– glória –
aggatva iszonyattal.

Foszforos tüzek emléke
perzsel, mint új pokolkör,
forog a város lángrózsában,
– glória –
csillagszóró ha fröcsköl.

Csillagig növő halálfa,
ragyognak vér-zománcos
gömbjeid – szemem fájva zendül
– glória –
a holtak homlokához!

1956

Kiss Dénes

VELÜNK, VAGY ELLENÜNK

Zene: Tolcsnay Béla

Dönts el magyar, mondd ki a szót!
Itt visszalépni nem lehet!
Az ifjúság acél-szíve
a forróságtól megreped! –
Dönts el magyar, dönts el diák,
és fonjuk lánccá a kezünk!
Dönts el, ki élsz itt e honban
velünk jössz-e? Vagy ellenünk?

Ébredj magyar! Ma aludni
gyalázat! Vakondok-szerep!
Jöjj el közénk égő szívvel
s emeld fel büszkén a fejed!
Birka-fejjel gyávák járnak!
Napba-néző a mi szemünk!
Ne várj tovább! Ma határozz!
Velünk jössz-e? Vagy ellenünk?

Felgyújtottuk a szíveinket,
szemünkben villámfény lobog,
hozzátok szólunk fásult falvak,
ébredő magyar városok!
Mi lettünk ma a vérkeringés,
új indulókat ver szívünk.
Tudni akarjuk, még ma! Tudni!
Ki van velünk és ellenünk?!

Utódai a mártíroknak –
mi döntsük el a holnapunk!
Bitófák nőnek virágok közt,
ha nem merünk, ha hallgatunk! –
Kiégetik a lelkeinket,
férgek marják az életünk!
Holnap késő már! Ma kiáltson:
Ki van velünk és ellenünk!!

1956

Döbrentei Kornél

HALOTTAK NAPI VERS

„Recrudescunt inclytæ gentis Hungaræ vulnera”

Zene: Kobzos Kiss Tamás

Nem üszkösödő vád van
a gyertyalobogásban,
vérrel nemesített ősz
termését bitófa-csősz
őrzi cselédmódra jól,
kéjbehorgadt kampó alól
végső büszke kiáltás
szétrepeszt börtönfalat
s iszonyúan abbamarad;
dacteli csöndje mázsás
súlyként döndül a tájba,
s újra lesben a pánya,
a rend bosszúval bagzó –
tüntetés a harangszó.

Nem üszkösödő vád van
a gyertyalobogásban,
mennyi sír fejfa nélkül,
menny a rögbe leszédül,
hány sír földdel egyenlő,
hősökre uszult bendő,
kiknek betilva lombjuk,
sejtjeinkből a dómjuk –
emlékük, a szabadság
koravén bús magzatát

trikolórba csavarva
emeljük ravatalra,
és a nemzeti gyászpad
hít-üzérnek, de hánynak
lett azóta is vidám
terülj-terülj asztalkám –
hiénák tápdús tora
magyar utolsó vacsora.

Nem üszkösödő vád van
a gyertyalobogásban,
lelkünk virrasztó kanóc,
míg a sok eszmebohóc:
nagyság piti bolondja,
köti a csomót, nem oldja,
sok sehol-hazájú vak,
kapott liánnal játszogát,
hazárdul kísérletez,
minden rombolást fedez,
s áthallszik a szólamon
hernyótalp-imamalom,
mint végső bizonyság,
gyakorlótér az ország,
hol a Lét is lealáz,
gumibot-setéten gyász
lebeg a lefölezött,
dúlt krizantémok fölött.

Nem üszkösödő vád van
a gyertyalobogásban,
mert nincsen, nincsen vigasz,

fogy a hit, mint a viasz,
ahogyan semmivé lett
sok fölajzó ígéret,
ábránd, s szent gerjedelem;
a Nagyságos Fejedelem
önemésztő fohásza
nem a világ kovásza,
kérlelhette az Istent,
minket senki-meg nem ment,
de koncnak odavetnek
sunyi, csahos ebeknek,
tengődjünk széjjeltépve,
folyton vérzik a béke –,
ha szülője hamisság,
igaz-é az igazság?,
a nevében temérdek
hizlalt, idegen érdek
takarmánya mi lettünk,
akik reményt vetettünk,
de soha nem arattunk,
mindig magunk maradtunk,
míg szólt a Kossuth-nóta,
kufárló Európa
balekságunk dicsérve,
forradalmunk kimérte.

Nem üszkösödő vád van
a gyertyalobogásban,
kis ország nagy magánya
vacogva fészkel a lángba,
hej, mindig az a nóta –:

a vigéc Európa
száját tépve buzdított,
s eladta, mint gyarmatot
barikádnyi jövőnket,
kussolt: csak semmi hőstett,
s míg nőtt a tetem-halom,
nézte, kívül a torlaszon,
amint a géppuskatűz
gyermekekből gyöngysort fűz,
készítvén a szabadság
iszonyú kalárisát,
mely odvadból kiszikráz,
történelmi zálogház!

Nem üszkösödő vád van
a gyertyalobogásban,
mennyi sír fejfa nélkül,
menny a rögbe leszédül,
a láng riadtan verdes:
S.O.S.; S.O.S!

JÓVEL, LÉGY VÉLÜNK, ÚR ISTEN

Református dicséret

részlet

Jóvel, légy vélünk, Úr Isten,
Segíts meg minket ügyünkben;
Adj erőt az ellenségén,
Mely reánk tör mind szüntelen
Háborgat minket hitünkben.

Bízik ő sokaságában,
Fegyverében, jó lovában,
Elhitte már ő magában,
Hogy nincsen már e világban,
Ki megrontsa hatalmában.

Azért tenéked könyörgünk:
Támadj fel most mi mellettünk,
Emeld fel zászlódat köztünk,
Viadalmunkban légy velünk:
Biztass, hogy meg ne rettenjünk.

Bátorítsad mi szívünket,
Igazgassad fegyverünket,
Tőlünk el ne vedd eszünket,
Egyengessed seregünket:
Rettentsd meg ellenségünket.

Nem sokaság a mi erőnk:
Egyedül te vagy reményünk!
Noha sokan nem lehetünk,
Ha te velünk vagy, nem félünk:
Sokat kevesen megverünk.

Ők vívnak uralkodásért,
Prédáért, ragadományért;
Mi hitünkért, szent nevedért,
Özvegyekért és árvákért,
Megromlott édes hazánkért.

Mi is innen visszatérvén,
Jó szerencsénken örülvén
Adunk hálát, felemelvén
Szemeinket, és dicsérvén
Téged mind örökké, *Ámen*.

TOLCSVAY BÉLA + HOPPÁL MIHÁLY + KIS GERGELY MÁRTON
TÓBISZ TINELLI TAMÁS + KOBZOS KISS TAMÁS
HEINCZINGER MIKLÓS
TÖRÖK MÁTÉ

TARTALOM

GONDOLATOK

<i>Jankovics Marcell</i> : ÖTVENHATOK	6
<i>Makovecz Imre</i> : 1956; 1956	8
<i>Bőzsöny Ferenc</i> : 1956. NOVEMBER 3. ESTE 8 ÓRA	12
<i>Török József</i> : ISTEN HOMOKÓRÁJA	14
<i>Kuncz László</i> : GYÉMÁNTTENGELY	16
<i>Orosz István</i> : 1956, TE ÁLOM	18
<i>Szűcs Endre</i> : 1956, 1956	20
<i>Bozó Lake Norbert</i> : KETTŐSSÉG	23
<i>Raksányi Gellért</i> : VAN, AKI MÉG ELOLVASSA EZT?	24
<i>Tolcsay Béla</i> : 1956 – AVAGY EGY TÍZÉVES BUDAVÁRI KISFIÚ MEGÉLT „KÉPEI”	26
<i>Szigethy Gábor</i> : ÉS MEGSZÓLAL A HARANG	27

KÖLTEMÉNYEK

<i>Arany János</i> : SZIBINYÁNI JANK	30
<i>Vörösmarty Mihály</i> : A NÁNDORI TORONYÓR	35
<i>Illyés Gyula</i> : HUNYADI KEZE	36
<i>Illyés Gyula</i> : DUGOVICSOK	39
<i>Bozó Lake Norbert</i> : ÚJKORI KRÓNIKÁS-BESZÉD	40
<i>Sinka István</i> : ÜDV NÉKED IFJÚSÁG	42
<i>Jobbágy Károly</i> : FELKELT A NÉP...	43
<i>Dutka Ákos</i> : EMBER ÉS MAGYAR	45
<i>Buda Ferenc</i> : FALAK KÖNYVE	47
<i>Buda Ferenc</i> : REND	48

<i>Buda Ferenc</i> : TIZENÖT-HÚSZÉVES HALOTTAK	50
<i>Buda Ferenc</i> : A VÉTKEIM HATALMASAK	51
<i>Szabó Lőrinc</i> : MEGLEPETÉSEK	53
<i>Csanádi Imre</i> : VÉR	57
<i>Somlyó György</i> : BUDAPEST, 1956. KARÁCSONY	58
<i>Tamási Lajos</i> : HALOTTAK NAPJA	60
<i>Nemes Nagy Ágnes</i> : KÖZÖTT	62
<i>Nemes Nagy Ágnes</i> : VÉDD MEG	64
<i>Zas Lóránt</i> : NOVEMBERBEN	65
<i>Márai Sándor</i> : MENNYBŐL AZ ANGYAL	67
<i>Nagy Gáspár</i> : ÖRÖKNYÁR: ELMÚLTAM 9 ÉVES	71
<i>Kiss Benedek</i> : SÖTÉTLIK VILÁGOS	72
<i>Döbrentei Kornél</i> : SUMMÁJÁT ÍROM...	74
<i>Jókai Anna</i> : KRÓNIKÁSÉNEK 1956-2006	78

MEGZENÉSÍTETT VERSEK

<i>Nagy László</i> : VARJÚ-KOSZORÚ	82
<i>Buda Ferenc</i> : PESTEN ESIK A HÓ	83
<i>Képes Géza</i> : HAJNALI DOBAJOK	84
<i>Jókai Mór</i> : NEM VAGYTOK HALVA TI, HŐSÖK	86
<i>Sipos Gyula</i> : EGY OROSZ KATONÁRÓL	87
<i>Buda Ferenc</i> : MÉCSESSZEMŰ REMÉNY	88
<i>Grandpierre K. Endre</i> : MAGYAR MESEHŐSÖK	89
<i>Nagybáncsai Mátyás</i> : HISTÓRIA AZ VITÉZ HUNYADI JÁNOS VAJDÁRÓL	90
<i>Thándor Márk</i> : MEGKOPOTT HARANGSZÓ	91
<i>Nagy László</i> : KARÁCSONY, FEKETE GLÓRIA	92
<i>Kiss Dénes</i> : VELÜNK, VAGY ELLENÜNK	93
<i>Döbrentei Kornél</i> : HALOTTAK NAPI VERS	95
JÖVEL, LÉGY VÉLÜNK, ÚR ISTEN	99

A felvételek és a keverés a CLASSIC-SOUND HANGSTÚDIÓ-ban készült 2006-ban.

Illusztráció: OROSZ ISTVÁN

Misztrál együttes

HEINCZINGER MIKLÓS – ének, furulyák, klarinét, doromb

HOPPÁL MIHÁLY – nagybőgő, saz, brácsa

TÓBISZ TINELLI TAMÁS – ének, gitár

TÖRÖK MÁTÉ – ének, cselló, gitár, mandolin, brácsa

Alkotó közreműködők

TOLCSVAY BÉLA – ének, gitár, citera (4, 11, 13)

KOBZOS KISS TAMÁS – ének, gitár, saz (1, 10, 12, 13)

KIS GERGELY MÁRTON – ének, citera, koboz (8, 13)

PUSZTAI GÁBOR – ütőhangszerek

Hangmérnök: JUHOS GÁBOR, DÉVÉNYI TAMÁS

Mastering: CSÓKA SÁMUEL, JUHOS GÁBOR

© Copyright 2006: Mikes Kiadó, MACs Records és a szerzők © Illusztráció: Orosz István

E-mail: MTOROK@MACS.HU

WWW.MISZTRAL.HU

Kiadta 2006-ban a MIKES KIADÓ KFT., Budapest

Felelős kiadó: WINDISCH ISTVÁN igazgató, LEGEZA LÁSZLÓ kiadóvezető;

MACs KFT., Budapest. Felelős kiadó: TÖRÖK SÁNDOR

Könyvterv és tipográfia: KISSÍK MŰHELY

Fotó: SZEIDL MARIANN

Nyomdai munkálatok: DÜRER NYOMDA, GYULA

Ügyvezető igazgató: KOVÁCS JÁNOS

ISBN 963 8130 68 7

MCD004-2006